

NIZOZEMSKÉ

LISTY

O B Č A S N Í K

Č E C H Ů

A

S L O V Á K Ů

V

H O L A N D S K U

ROČNÍK PÁTÝ

Č Í S L O 2

1998

NIZOZEMSKÉ LISTY

Vydává Spolek Čechů a Slováků v Nizozemí

Postbus 5002, 1800 TA ALKMAAR

Bankovní spojení: POSTBANK 6065337

RABOBANK 32 63 62 118

p/a Jupiterstraat 17,1562 WL KROMMENIE

Roční předplatné f 35,-

Tiskne Provincie Zuid Holland

Redakce nezodpovídá za obsah podepsaných článků, zaslané příspěvky nevrací a vyhrazuje si právo tyto případně redakčně zkrátit.

Redakční rada:

Líba van Dijk (vedoucí), Eva Horová, Mirek Kabela,
Ladislav Malinský, Igor Šedo

Toto číslo vychází na prahu léta 1998

OBSÁH:

- 3 Úvodník
- 4 České centrum informuje - Jaroslav Kantůrek
- 6 Výroční schůze Spolku - L. M.
- 7 Utopená utopie - Mirek Kabela
- 10 Krajané a parlamentní volby - D. K.
- 11 Hospodářské vyhlídky ČR - J. Teplý
- 14 Výsledek předvolební ankety Spolku
- 15 Na prahu 21. století - Jiří Diamant
- 18 Romská otázka - Eva Horová
- 20 Stručný přehled jarního tisku - L. M.
- 22 Historie loutkového divadla - Čc
- 25 Ondatra Zibethicus - Eva Horová
- 26 Den Haag Sculptuur 98 - Ladislav Malinský
- 28 Kdo byla Sarah Bernhardtová? - Dagmar Kannegieter
- 29 Víte, že ...?
- 30 Secese - Jugendstil - Art nouveau - Dagmar Kannegieter
- 32 Změny v redakci NL a jiné zprávy
- 33 Úspěchy českého umění ve světě - L. M.
- 33 Závazné pokyny pro autory - Redakce
- 34 Cintoríny Slováků v zahraničí - ZÚSR
- 35 Mezinárodní dětský tábor
- 36 Týden zahraničních Čechů
- 37 Libri prohibiti - Jiří Gruntorád
- 38 Luštrna NL
- 39 Zadní strana - Ladislav Malinský

Příští číslo vyjde k podzimu 1998

Redakční uzávěrka 15.srpna 1998

Vážení čtenáři,

říká se, že léta končící na osmičku mají v sobě něco bouřlivého, že dochází k převratným změnám, porážkám či vítězstvím. Pohlédneme-li zpět do dějin, zdá se, že na tom trochu pravdy je, jak v dějinách světových, tak i v historii národa českého.

Stojíme nyní těsně před prahem 21.století, což nás nutí zamyslet se trochu nad budoucností, zhodnotit objektivně minulost, vyvarovat se chyb minulých let a snažit se přispět k zlepšení světa zlepšením sama sebe. V tomto čísle je několik příspěvků zabývajících se budoucností.

Letní číslo NL vychází mezi volbami ve dvou státech, s nimiž jsou naše myšlenky nejužěji spjaty. V Holandsku volby ukázaly že se mnoho nezmění, stát vykazuje ekonomické úspěchy a lid doufá, že dosah toho v budoucnu pocítí šířeji i on. Vážné nepokoje se tedy přenesly na pole zcela jiné, na pole sportu, kde padají nejen ranění, ale i mrtví. Je to snad náhražka za nepokoje politické, nebo je to prostě "rozmazlenost" lidí žijících již příliš dlouho v relativně klidné společnosti? Anebo ta osmička?

Výsledky voleb v Česku v době přípravy tohoto čísla ještě neznáme, ale přejeme českým občanům, aby jejich výsledek přinesl lepší výhled do budoucna, založený na důvěře, tedy na pojmu, který za posledních šedesát let téměř vymizel z občanského slovníku, a aby ti, které si zvolí, nezklamali nové zárodky důvěry v právo a spravedlnost, a aby kruté a draze zaplacené zkušenosti z minulosti jim byly výstrahou.

A Vám, milí čtenáři, přejeme hezké prázdninové dny a šťastné shledání u podzimních Nizozemských llistů.

Redakce

České centrum informuje

Ve dnech 23. - 25.4. 1998 se uskutečnily ve Světovém obchodním centru v Amsterdamu *Dny českých regionů*. Na dvacet historických měst, lázní a regionů z České republiky představilo na této akci typické výrobky, kulturní památky a turistické atraktivity. Vlastním stánkem se na výstavě v centrální hale představila města Beroun, Česká Lípa, České Budějovice, Hradec Králové, Jičín, Jindřichův Hradec, Nymburk, Mělník, Pardubice a Tábor, Františkovy Lázně, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Jáchymov, Luhačovice a Lázně Velichovky a dále nadace Vysočina a sdružení Kempy a chatové osady České republiky.

Dny českých regionů uspořádalo České centrum ve spolupráci s Českou centrálou cestovního ruchu a řada materiálů, především turistických prospektů, bude i nadále k dispozici široké veřejnosti v naší amsterdamské kanceláři.

Akci doplnila putovní výstava „*Obecní dům Praha*“ a další kulturní program. Hudební doprovod zajistili mladí jazzoví hudebníci Pavel Jakub Ryba, David Krupa & M.T.S. Art Ensemble a návštěvníkům byl rovněž promítnut starší český film *Žert* na motivy románu Milana Kundery.

Dne 23.4. 1998 navštívili České centrum v rámci odborné exkurze do Nizozemí studenti *katedry nederlandistiky University Palackého v Olomouci*. Katedra, která jako jediná v České republice vyučuje kromě nizozemštiny i frištinu a afrikánštinu, je vedena holandským pedagogem drs. W. Engelbrechtem, který projevil počátkem letošního roku zájem představit studentům práci Českého centra v Nizozemí.

Studenti měli možnost setkat se na neformální besedě s pracovníky Českého centra, představiteli zastupitelského úřadu a rovněž navštívit akci „*Dny českých regionů*“. Studenti a pedagogové katedry nederlandistiky se tak mohli na místě seznámit s možnostmi prezentace České republiky ve všech oblastech působnosti českých center, tj. kultura, ekonomika i cestovní ruch. Zejména turistika bude pravděpodobně pro budoucí absolventy jednou z možností praktického uplatnění jejich jazykových znalostí.

Dne 2. května byla zahájena v Galerii Agnes Raben ve Vordenu výstava *Vladimíra Komárka* /obrazy a grafiky/, *Olbrama Zoubka* /plastiky/ a *Jarmily Šíkolové* /moderní šperk/. V této galerii budou rovněž v průběhu výstavy, která potrvá do 28.6. 1998, pořádány další literární a hudební akce v rámci *projektu Umění z Čech*. Podrobnější informace získáte přímo v galerii Agnes Raben ve Vordenu, Nieuwstad 20, Tel. 0575-551647.

Dne 18.5. 1998, na který připadlo 87. výročí úmrtí skladatele *Gustava Mahlera*, uspořádalo České centrum v Nizozemí ve společenském sále Světového obchodního centra v Amsterdamu prezentaci nadace *Musica noster amor*, která usiluje o obnovu rodného domu a zřízení muzea Gustava Mahlera v Kalištích u Humpolce. O zahájení rekonstrukčních prací v dubnu t.r. informoval i nizozemský tisk a odborné časopisy. Celá rekonstrukce je financována pouze ze sponzorských příspěvků a mezi dárci jsou i členové nizozemské společnosti Gustava Mahlera. Nadace *Musica noster amor* pod čestnou záštitou Gabriely Beňačkové a Václava Hudečka sdružuje takové osobnosti jako Marinu Mahler, vnučku skladatele, nebo amerického barytonistu Thomase Hampsona, vynikajícího interpreta Mahlerových písní.

Na prezentaci doplněnou videozáznamem a dalšími obrazovými materiály /faksimile vzácných dobových dokumentů ze života Gustava Mahlera v době jeho pobytu v Kalištích a Jihlavě/ navázal koncert mladého houslisty Pavla Šporcla, jehož interpretační umění ocenilo odborné publikum, které akci navštívilo. Po koncertě se uskutečnilo společenské setkání se členy nizozemské společnosti Gustava Mahlera. Zástupci české nadace *Musica noster amor* tak přispěli ke svému nejdůležitějšímu poslání, kterým je udržovat pozornost domácí i světové veřejnosti ve vztahu k obnově rodného domu Gustava Mahlera v Čechách a získávat pro tento záměr další osobnosti a finanční prostředky.

V rámci programu tradičního mezinárodního loutkářského festivalu „*Internationaal Micro Festival*“ v *Dordrechtu* bude zahájena unikátní výstava *Česká historická loutka*. Festivalu se již v minulých letech úspěšně zúčastnily české soubory, např. divadlo Drak z Hradce Králové nebo Naivní divadlo z Liberce. Pro letošní ročník si pořadatelé vybrali výstavu *Česká historická loutka* ze sbírek divadelního oddělení Národního muzea v Praze. Expozice bude instalována v historických prostorách radnice v *Dordrechtu* a představí unikátní sbírku nejen loutek, ale i vzácných dekorací a scén včetně tzv. domácích divadel z minulého století. /Podrobnější informaci o historii loutkového divadla v Čechách najdete na dalších stranách tohoto čísla *Nizozemských listů*/.

Výstavu slavnostně otevře velvyslankyně České republiky v Nizozemském království Helena Bambasová dne 18.6. 1998 v 17,00 hod. Výstava bude nejen součástí oficiálního programu festivalu, který potrvá do 27.6. 1998, ale bude přístupná veřejnosti až do 18.10. 1998. Po dobu festivalu denně od 9 do 17 hod., mimo festival vždy v sobotu a neděli od 14 do 17 hod., v ostatních dnech na vyžádání na telefonním čísle 078-6396009.

JAROSLAV KANTŮREK

České centrum přeje všem čtenářům Nizozemských listů po dobu letních prázdnin hodně slunce, dobré pohody i odpočinku.

VÝROČNÍ SCHŮZE SPOLKU

... se konala v sobotu 9. května v Den Haagu za účasti asi 30 členů a přátel Spolku, což není právě nával, ale spíše uspokojivá účast. Za předsednickým stolem byla Líba van Dijk po celou dobu osamocena, bez vysvětlení, kdo a kde jsou ostatní členové vedení. Omluvena byla pouze pokladní Spolku s odkazem na finanční zprávu v minulém čísle Listů.

Program přednášek na společné téma *Budoucnost* se zdál dobře sestaven a za předpokladu dodržování času dvaceti minut pro jednotlivé projevy sliboval i příznivé využití času a pamatoval i na možnost diskuse.

Nejprve promluvila předsedkyně Líba van Dijk, stručným výčtem akcí Spolku za minulý rok obhájila často diskutovanou životaschopnost Spolku a nastínila i výhled do budoucnosti. Na pomoc jí přispěly i Nizozemské Listy, které za poslední dva roky zaznamenaly několikasetprocentní vzestup počtu platících odběratelů, který se nyní pohybuje ve druhé stovce.

Krátce po 12,30 se ujal slova první řečník Mirek Kabela na téma *Utopené utopie*, z čehož výtah otiskujeme na jiném místě. Nemohu se vyhnout milému překvapení, když zcela nečekaně Mirek nejen dodržel, ale ani zcela nevyužil jemu přidělených dvacet minut. Stejně ukázněný byl i další řečník J. Teplý ve svém projevu o *Hospodářsko-ekonomické situaci v Česku*. I od něj očekáváme stručný výtah zajímavých údajů. Problémem se ukázala akustika dlouhého sálu a teprve při přednášce J. Opšitoše o *Hudbě 20. století* byl úspěšně instalován mikrofon, bohužel přednášející se mu důsledně vyhýbal. Jakmile vzal housle do ruky bylo vše nejen odpuštěno, ale ještě získal časový úvěr pokračovat ve své přednášce po přestávce.

Přestávka s jednoduchým, ale dostatečným a chutným občerstvením se podle očekávání protáhla a další pořad začínal pár minut před půl třetí jak již řečeno doslovem pana Opšitoše o moderní hudbě. Tato část byla snad ještě poutavější než úvod a bylo škoda, že nebylo možno dát průchod více dotazům.

Další se zájmem očekávaná přednáška J. Diamanta *Na prahu 21. století* bude rovněž ve výtahu autorem dodána pro NL a zde lze konstatovat, že splnila plně očekávání, jak jinak ani nelze u autora tak zkušeného. Nebylo jistě bez zajímavosti, že podobně jako v projevu Mirka Kabely autor zde skrytě, ale důrazně varoval budoucnost poukazem na minulost, kdy do praxe uváděná doktrína komunismu si vyžádala dnes už dokázaných sto milionů obětí na lidských životech.

Bylo půl čtvrté a zbývaly dvě přednášky, Chudáčkova *Matematika, počítače a budoucnost* a úvaha Z. Zavřela, zda *Je možno vyvíjet vizi budoucnosti v demokracii*. Slibné tituly slibných odborníků se poněkud rozplynuly když přednášející zaujali místo asi pět metrů od spásného mikrofonu a doprovázeli svá slova méně spásnou projekcí epidiaskopem. Svých 2x 20 minut přednáškám určených si oba svorně protáhli na půldruhé hodiny, tedy do konce doby, na kterou byl sál pronajat a nezbylo nic na případnou diskusi. Je to škoda, bylo řečeno mnoho zajímavých údajů, v nichž nechyběla ani věštba budoucnosti a tisíciletá proroctví. Škoda i proto, že pro přímou závislost na desítkách promítaných tabulek, plánů a fotografií nebude možno se k projevům na stranách Listů vrátit.

Podle vlastních dojmů zaznamenal L.M.

Na následujících stránkách najdete autorizované texty přednášek na valné hromadě Spolku tak, jak nám je autoři dodali. Některé příspěvky byly bez háčků a čárek a pro krátkost času jsme je opravili pouze ručně, za což se omlouváme. Zároveň ale prosíme autory, aby příště nám dodávali rukopisy hotové pro tisk.

Redakce

UTOPENÉ UTOPIE

MIREK KABELA

(Předneseno na Valné hromadě Spolku)

Věštění je riskantní věc

Věstit do budoucnosti není nějaký nový politický žánr, ale je to oblíbená záležitost, stará jako lidstvo samo. Připomeňme si například proroctví Sibyly, královny ze Sáby, vyslovená na přání krále Šalomouna. I u nás bylo podle Jiráska věštění budoucnosti od pradávna oblíbeno. Jirásek popsal ve svých Starých pověstech českých proroctví Libuše vyslovená na vyšehradské skále, ze kterých se některá zčásti vyplnila. Jirásek uvádí dále proroctví slepého mládence císař a králi českému Karlu IV, proroctví Havlasa Pavlatého z Podkrkonoší a známé proroctví o blanických rytířích pod vedením svatého Václava, které se jak u nás, tak u Poláků bohužel nespínalo (u Poláků to bylo vojsko Boleslava Velkého v Tatrách a vojsko v Babí hoře).

Ve středověku se vytvořily v českých zemích různé sekty, jako např. Adamité („naháčci“) pod vedením „panovníka světa Adama-Mojžíše“ a extrémní následovníci Jana Husa, táborité. Každá z nich vyznávala svou utopistickou víru. Sekta táboritů se usadila v jedné vesničce na břehu řeky Lužnice, kterou překřtila na Tábor. Podle jedné středověké bajky věřili, že se Kristus jednou vrátí na horu Tábor a nastolí pro své vyvolené tisícileté království. V této božské říši nebude muset nikdo pracovat ani jíst, vše – i vzájemná těla – budou společná (proto: volná láska), vědomosti budou zbytečné (pálení knih) a církevních institucí nebude zapotřebí (ničení kostelů). Protože prozatím jíst museli, pořádali loupežnické výpravy po celé střední Evropě, až k Baltickému moři. Táborité byli postrachem všem až je Žižka v roce 1421 vyhubil.

Také Komenský podléhal věštěbám, což mu na jeho prestiži nepříspělo. V knize „Lux in tenebris“ (Světlo v temnotách) a „Revelationes“ (Zjevení) popisuje proroctví o evropské politice Kryštofa Kottera, Mikuláše Drábíka a blouznivé předpovědi polské Kristiny Poniatowské.

Do věšteckého stavu upadají občas i moderní politici, ale ani tito umění věštby dobře neovládají, viz například věštbu Klause (parodii), publikovanou 2. ledna 1997 v Mladé Frontě Dnes:

„ Vidím stranu vítěznou ve všech volbách a pravici svornou pod křídly ptáka, vidím bezedný měsíc Lájose Báce, vidím parlament tvárný a taktéž Senát, kde vrátného dělá proradný Vršovec Pithart, vidím figurky ministrů loajálních, vidím premiéra, jenž déle než Kohl v ctihodné svoji setrvává funkci. Hoj, vidím solventní banky a export mocný, korunu vidím zvící eura, daně, co valí se do státní kasy, armádu strašnou, jak ovládá nebe, křeš!“

Magický vliv na věštce mají zaokrouhlená čísla, výročí a zlomy historických období, jako hranice století a statisíletí. Dovolují si předvídat, že do roku 2000 budeme vystaveni ještě dalším nesčíslným proroctvím do příštího století.

Utopie

Zvláštní formou předvídání budoucnosti jsou utopie: vidiny ideální společnosti, náčrtů, plány a návrhy na dokonalé lidské soužití, ve kterém nikomu nic nechybí a každý se cítí maximálně šťastný. V této vysněné zemi žijí jen krásní, inteligentní, zdraví a nezištní lidé, kteří užívají všestranného blahobytu, klidu a svobody. Mezi nimi existuje bratrství, láska a jednota. Vládu, je-li vůbec nutná, tvoří mudrci, kteří své velké znalosti a vědecké poznatky používají ve všeobecný prospěch. Vláda je schopna takovou utopistickou společnost vytvářet, udržovat a řídit. Hlavním znakem utopií je přesvědčení, že taková ideální společnost není jen theoreticky, ale i prakticky možná a utopisté se raději vidí jako seriózní společenští reformátoři než snilkové a snaží se svou utopii uskutečnit.

V roce 1516 napsal Angličan Thomas More (1478-1535), humanista a přítel Erasma Rotterdamského, fantazii o takovém ideálním státě na nějakém ostrůvku v Tichém oceánu nazvaném Utopia, kde je vše naprosto perfektně zařízeno a lidé zcela šťastní. Jeho dílo poskytlo název dalším fantastickým návrhům na ideální společnosti.

Kniha Mora byla vlastně kritikou tehdejší anglické společnosti, kterou však nemohl otevřeně vyslovit, a proto ji vyjádřil ve formě fantazie v dvojím slova smyslu: Eutopia - ráj (eu: dobře, znamenitě) a Outopia - neexistující země (topia: krajina jako nástěnná malba např. náležící k okrasnému zahradnictví, topiarius - umělý zahradník).

Mezitím vyšly nespočetné knihy o utopistických společenských systémech a ještě více publikací, které je kritizovaly a potíraly. Vznikl i studijní obor, který se utopizmem vědecky zabývá. V Nizozemí je toto studium soustředěno v Mezinárodním institutu sociálních dějin v Amsterdamu (Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis). Tito historici vydávají odborné časopisy a jiné publikace, organizují mezinárodní kongresy atd.

Utopistická tradice během nové historie

Vývoj moderního utopismu, tedy tvoření předvídavých, idealistických teorií o „lepší, nové společnosti“, by se dal rozdělit do několika časových úseků. V tomto článku se chci zaměřit jen na poslední vývoj na tomto poli. V 18. století vytvářeli utopisté všeobecné, mesiánsky naladěné teorie o ideální společnosti na základě „vyšších ideálů“, které byly v první řadě, tak jako spis Mora, spíše kritikou společnosti, než aby sloužily praktickému uplatnění.

Postupně došli hlavně anarchisté k vytvoření celkových ideologií, zaměřených na totální odstranění státu, tedy popírání jakékoliv autority a organizování společnosti volným způsobem, socializací bez panovníků. Tato forma organizace soužití podpoří „to dobré“ v člověku, což díky plné svobodě vyjde navenek („mutual aid“ Kropotkina). Světové anarchistické hnutí se časem roztrídilo do tří směrů:

- anarchoindividualismus Michaila Alexandroviče Bakunina (s důsledným odmítáním jakékoliv autority a protistátně teroristickými tendencemi),
- anarchokomismus knížete Petra Alexejeviče Kropotkina (společnost by měla tvořit federace svobodných výrobních komun),
- anarchosyndikalismus (autonomní odborové a politické jednotky: syndikáty, které by převzaly moc prostřednictvím revoluční generální stávky). Hlavně toto hnutí se pozitivně uplatnilo za těžkých podmínek během občanské války 1936-38 ve Španělsku (Barceloně), ale komunisty hrubě potlačeno (George Orwell, *Homage to Catalonia* : Pocta Katalánsku).

Teprve koncem 18. a začátkem 19. století se socialističtí utopisté začali odvracet od celkových náčrtů ideální společnosti. Zajímal je stále více poměr mezi individuem a společností namísto hypotetické konstrukce perfektní společnosti. Vycházeli více z historicky dané, skutečné společnosti. Dosáhli tak značné míry realizmu a jejich „utopie“ se často vyznačovaly menšími změnami a nenásilným vývojem k lepší společnosti. Snažili se stále více uskutečňovat „dobrý život“ zde a teď, nevěřili už v nějaký vývoj společnosti a světa k lepšímu, tak jako marxisté. Odmítali oproti komunistům víru v krásnou, porevoluční budoucnost. Právě tato humanistická cesta k lepší společnosti vyprovokovala ostrou kritiku a odsuzování ze strany Marxe a Engelse a zastánců třídního boje. Vzhledem k tomu, že socialističtí utopisté zdůrazňovali morální zásady a citění člověka a odmítali osvícenskou filosofii o racionálním, autonomním individu a „objektivní vědu“, nevyslouchili si ani přízeň liberálů.

Bohužel, tento vývoj snění a tužeb po lepší společnosti byl násilně přerušen první a druhou světovou válkou a uskutečněním totálních utopií, nacistické a komunistické. Hitler popsal nacistickou utopii v své knize *Mein Kampf*. On, ale také Himmler, Hess a jiní nacisté se zajímali o okultismus, esoterii a německou mytologii. V jejich východiscích napodobovali biblický milenismus: založení tisícileté říše ideální společnosti. Tak jak většina utopií, chtěli nejdříve zničit starou společnost, ve které podle jejich přesvědčení dominovali židé, aby na troskách této mohli nastolit vládu nadřazené arijské rasy. Jejich víra v novou, lepší společnost byla založena na genetickém výběru a tím vytvoření ve všech ohledech nadřazené germánské rasy.

Také komunisté vycházeli z nutnosti zničení dosavadní společnosti a její kultury. Věřili, že změnou sociální technologie, tedy změnou životních podmínek a okolí se změní také myšlení a citění člověka. Komunistická společnost měla vytvořit nového „Homo sovieticus“. Ještě v roce 1961 předpovídal Chruščov, že jeho vývoj bude v roce 1981 dokončen! Také marxismus se inspiroval mesiášstvím. Van Hamersveld a Klinkhamer dali následující porovnání. Vykořisťování člověka člověkem se dá porovnat s biblickým prvotním hříchem, čímž se člověk odcizí sám sobě: ztracení ráje. Člověk se zproští tohoto odcizení (očista hříchu) odstraněním jeho příčin. Přitom hraje proletariát roli spasitele, který odebere všechny hříchy a neštěstí lidstva. Bude ukřižován (*Verelendung*, uvrhnut do bídy), vstane z mrtvých ve světové revoluci a nastolí spravedlivé, ideální království - diktaturu proletariátu, ve které je člověk zcela osvobozen: beztřídní společnost, hojnost všeho podle potřeby.

Marx projektoval vnitřní konflikty, například napětí mezi dobročinností (altruismem) a egoismem, navenek, do dravého kapitalismu a dobrého proletariátu, bojujícího za lepší budoucnost. Tato mystická konstrukce neexistujícího nepřítele byla však reálným argumentem pro pozdější bolševistický teror. Byl to bezmilostný mesianismus, evangelium nenávisti. Nejdůležitější pohnutkou komunismu nebyl soucit s druhým, ale nastolení utopistického ideálního státu. Jak v mnoha jiných utopiích bylo možné tento jenom vybudovat na troskách dosavadní společnosti. Komunisté ztotožnili individuální lidské vlastnosti se skupinami lidí a rozdělovali je na potřebné, progresivní sociální třídy a nepotřebné zpátečnické, tak jak nacisté to činili s rasami. Dávali měšťanům kolektivní vinu za zločiny vůči proletariátu. Takto odůvodňovali vyhubení buržoazní třídy, kulaků, průmyslníků a živnostníků, malitelů půdy, intelektuálů (majitelů vědomostí), kněží, řeholníků atd., atd. Odhaduje se, že komunismus vyhubil během této genocidy na základě původu a sociálního postavení v tomto století asi 100 miliónů lidí (J. Škvorecký, 1982). Méně se ví, že Marx a Engels rozdělovali i národy podle jejich měřítka na potřebné a nepotřebné, progresivní a zaostalé. Nejnižše hodnotili Poláky, kteří byli snad jen potřební při odstranění ruského cara. Poté však polský národ, sestávající většinou z tradičních katolických sedláků, lpících na půdě, bezvýznamný, měl být rozdělen mezi Německo a Rusko. Také Češi a Jihoslované neměli podle Marxe a Engelse „žádnou historickou budoucnost“ (Van Hamersveld, Klinkhamer, 1998).

Dva tábory

Na otázku, zda může člověk žít bez utopií, není snadné odpovědět. I dnes existují jak zastánci utopií, tak odpůrci jakýchkoliv ideologií. Oba tábory se vyznačují velkou silou svých přesvědčení.

Názor Rortyho

Richard Rorty je profesorem humanitních věd na univerzitě ve Virginii a dnes jedním z nejznámějších amerických filozofů. Patří k první skupině, k obhájčům ideologie. Ve Frankfurter Allgemeine Zeitung publikoval nedávno svou obhajobu levicové, marxistické utopie, jež je zde shrnuta a doplněna.

Podle Rorty mají jak marxistické tak náboženské utopie stejnou základnu. Hlavně Nový testament a Komunistický manifest vyjadřují stejnou naději: že budeme jednou schopni respektovat potřeby všech lidí stejně jak naše, tak i našich nejbližších

Jak křesťanství, tak marxismus se vyznačovaly velkou silou, která se snažila nastolit slušné chování, sociální spravedlnost a rovnoprávnost lidí. Komunistický manifest inspiroval k založení většiny odborů a inspiroval je k stávkám pro odstranění nelidského zacházení s dělníky, proti vykořisťování a hladovým mzdám. Tento manifest jim věnoval sílu vyžadovat si podíl na politické moci. Na tomto konstatování nezmění nic skutečnost, že se mnohé odborové organizace zkompromitovaly korupcí a byrokraticky zkosnatěly. Stále ještě mají morální sílu a jsou jedinou oporou dělníků, rolníků a zaměstnanců v boji za sociální spravedlnost.

Rorty doporučuje, aby naše děti ve školách četly jak Nový testament tak Komunistický manifest jako protiváhu proti konzumní, egoistické ideologii dnešního kapitalismu. Marx a Engels popsali jasně jak průmyslový kapitalismus a volný trh zamezují vytvoření opravdového bratrství mezi lidmi. Čtením těchto křesťanských a marxistických utopií se děti naučí odmítat velké utrpení miliónů jiných dětí na světě. Naše děti musí dojít k přesvědčení, že nesmírný rozdíl mezi jejich šťastným životem v blahobytu a nesmírným strádáním a utrpením dětí v chudých zemích, není zapříčiněno vůlí boží, ani vynuceno ekonomickou efektivitou, ale že je to tragédie, kterou je možno odstranit. Sociální spravedlnost je jediná základna pro lidský způsob žití a světový mír. Naše děti se nesmí vyznačovat naším hrubým egoismem a zcivilizovaným sadismem. K vytvoření silnějších morálních hodnot a solidarity s bližními jim utopie Nového testamentu a Komunistického manifestu mohou pomoci.

Odmítavý postoj Crombaga a Van Duna vůči utopiím

Zcela jinak než Rorty se staví vůči všem utopiím nizozemští autoři nedávno vyšlé knihy *De Utopische Verleiding* („Utopistické pokušení“). Crombag a Van Dun rozdělují utopie na sociálně-ekonomické a psychologické. Podle sociálně-ekonomických, pak hlavně socialistických utopií, je štěstí totožné s odstraněním materiálních omezení. Psychologické utopie vycházejí ze subjektivního pocitu štěstí, které se dosáhne osvobozením se od destruktivních pudů a instinktů, negativních emocí jako závisti, konkurence, nenávisti atd. Psychologické utopie hledají rovnováhu a klid duše. Společným znakem utopií je odstranění individuality a sloučení s velkým celkem. Psychologické utopie se snaží omezit nebo odstranit pestrost lidí, osobní identitu člověka. Ve stavu neustálého a maximálního štěstí ztratí však člověk pojem štěstí a veškerou svou identitu. Štěstí existuje jen díky neštěstí. Lidé by měli zanechat snění o šťastném životě a přestat tvořit velké plány pro budoucnost.

Utopisté často tvrdí, že nauka Marxe byla dobrá, jen je špatné to, co se v praxi z toho udělalo. My zastáváme stanovisko, že už ta filosofie Marxe a Engelse byla perversní, protože nerespektuje člověka takového jaký je. Skutečného člověka chtěli zaměnit za „nového člověka, za někoho zcela jiného a tedy lepšího, „noblesního“. Jen když se vychází z lidské přirozenosti, lidské podstaty nebo jak křesťané říkají, z přírodního zákona, je možné pracovat na zlepšení osudu člověka. Neštěstí patří k životu a potká každého z nás. Umění je jen toto neštěstí nějak omezit, usměrnit, vést určitou cestou. Buďme praktičtí a dejme si pozor před všemi nadnesenými, velkorysími myšlenkami. Lidé se musí přizpůsobit omezenosti skutečnosti, ve které žijí. Utopistické ideální konstrukce jsou výplody patologického myšlení, které Crombag a Van Dun nazývají „utopistický syndrom“. Vycházet z těchto neuskutečnatelných snů je i nebezpečné, jak ukázaly případy fašistického Německa, komunistického Sovětského svazu, Číny a Kambodži.

My nevěříme, píše Crombag a Van Dun, ve velké teorii, ale v drobnou práci na zlepšení denního života a snaží se toho docílit i naším vědeckým bádáním na poli psychologie. Odhalením určitých nesprávných východisek a hypotéz. Tím se mohou odstranit určité nedostatky například při justičních procesech. Ne že se tím lidstvu moc pomůže, nebo odstraní kriminalita. Jen se odstraní určité nedostatky právního procesu. Malými krůčky, tak jako my, snaží se tisíce vědců dosáhnout, aby byl svět méně nepřijemný, než je dnes.

V Nizozemí vládl dosud tak zvaný fialový kabinet, tedy směs „různých ideologických barev“. Jen upuštěním od ideologických východisek se mohli socialisté, liberálové a konzervativci shodnout na úspěšné společné politice, kterou dosáhli za posledních let. Snad by se touto cestou mohlo i nadále pokračovat. Nesníť o „velkých šťastných zítřcích“, upustit od utopí a ideologií, ale každý (jak ministr, tak i obyčejný občan) snažit se na svém poli, ve svém osobním životě uplatnit to nejlepší. Konečný výsledek tohoto dobrého snažení jedinců se nakonec projeví. Narýsuje se nakonec celkový obraz „dobré společnosti“, tak jako obtažením jednotlivých čísel na známých obrázcích z dětství. Utopie se utopily v moři neuskutečněných snů a strašných už nevysněných, utopistických, politických skutečností. Nekřísme je znovu k životu!

KRAJANÉ A ČERVNOVÉ PARLAMENTNÍ VOLBY V ČR

Ti krajané v Nizozemí, kteří sledují nebo pravidelně čtou český tisk, vědí, že v únoru t.r. přinesly české deníky (např. MF Dnes z 27.2.1998) zprávu o tom, že čeští krajané nebudou moci ani letos v červnu (volby jsou stanoveny na 19. a 20. června 1998) volit v zahraničí.

Sněmovna totiž vrátila 26. února t.r. vládě k přepracování novelu volebního zákona, který měl umožnit hlasování na ambasádách.

Proti vrácení bylo 75 poslanců z řad levicové a republikánské opozice. Pro byla většina zástupců pravicových stran. Pro vrácení novely volebního zákona hlasovalo ze 180 přítomných 95 poslanců - o čtyři více, než bylo třeba.

Zaznamenal D.K.

HOSPODÁŘSKÉ VYHLÍDKY ČR

J. TEPLÝ

Autorský souhrn přednášky na Valné hromadě Spolku

Nejprve se omlouvám čtenářům Polygonu, že tady možná uslyší věci, které si ode mne přečetli v Polygonu třeba i před 5-6 lety; mám bohužel zatím jen jednu versi svých názorů.

Současná hospodářsko-politická krise byla vyvolána stagnací ekonomického růstu, deficitem obchodní bilance i státního rozpočtu, což se na konec projevilo v devalvaci koruny. Nebudu se šířit o příčinách, v každém případě publikované názory na to, jak to půjde dál, se někdy až diametrálně rozcházejí. Jako pozitivní, či optimistický názor uvádím stanovisko Petra Zahradníka z Prague Internat. Securities (Slovo 7.2.98), který připouští, že zejména v letech 95-96 stoupala reálná mzda téměř o 10% ročně, což bylo podstatně více, než růst produktivity, takže se nakupovalo zahraniční (a později i domácí zboží), na které si ovšem Češi nevydělali. Pád koruny pak ukázal, že si můžeme dovolit jen to, co si zasloužíme. Kupní síla koruny poklesla a stejně tak klesá přírůstek reálných mezd - v roce 1997 4%, v současné době 1-2% a podle autora příliš skeptický Statistický úřad předpokládá pro letošek 1-2% nebo i nulu. Autor pak uvažuje o vlivu poklesu kupní síly na hospodářský růst a končí poměrně optimisticky: V současné době zdá se hospodářská aktivita opět nabírá dech. Ekonomický růst začíná být tažen průmyslem a exportem. Nebýt zvýšeného politického rizika, byla by zřejmě větší šance, že efekty tohoto oživení budou příznivě vnímány již letos. To je tedy názor bursovního analytika, ovšem Statistický úřad vydal 4.5.98 novou, upravenou prognosu, označenou pro změnu ministrem Pilípem za zbytečně pesimistickou, podle které dojde k poklesu reálných mezd o 1,1%. Názor sociologů je spíš pesimistický. V článku "Politici jen těžko zvládnou období existenčních nejistot" uvádí V.Dubský (LN 13.2.98), že volební preference naznačují, že po volbách může dojít k patové situaci, k politické nestabilitě; soudí, že nejsou vidět lepší zítřky a cituje Jana Hartla, sociologa, ředitele agentury STEM: "Nezbytnost náhlého řešení ekonomických problémů je logickým vyústěním předchozího vývoje na politické scéně. V roce 1991, kdy se o utahování opasku mluvilo, ho (je) byli lidé ochotni přijmout. To, že se nakonec nekonalo, je důsledkem tehdejší nerozhodnosti politiků. V současnosti už lidé nejsou podle odborníků ochotni obětovat své pohodlí ve jménu vyšších či vzdálených cílů... " Problém je v tom, že podle sociologů právě v ČR vlastně není nikdo, kdo by dokázal navrhnout důvěryhodnou vizi. Ve stejném čísle LN uvádí Gabriel Sedlák, že představitelé pravicových stran v minulých

letech neměli dostatek odvahy k provedení nepopulárních reformních kroků.

Pro posouzení situace by bylo účelné se seznámit byť i velmi stručně s hlavními body referátu o Maďarsku z dubnového čísla časopisu Business Central Europe (Michael Kapoor, Kester Eddy: Two-track Hungary). Maďarsko mělo totiž již za komunismu určitý náskok v pokusech zbavit se železného sevření centralistického socialistického systému a dnes se pokládá za zem, která je na této cestě nejdále z postsocialistických zemí střední a východní Evropy.

Pohled na zveřejněné výsledky ukazuje, že maďarský HDP je stále pod úrovní 1989, reálné mzdy poklesly a značná část průmyslu stagnuje stejně tak jako nákupy spotřebitelů (consumer spending). Domácí obyvatelstvo už toho má až po krk, takže více než jedna třetina říká, že by nepracovala pro zahraniční společnosti ovládající Maďarsko. Ti, co se radují ze stoupajícího maďarského exportu, by si měli uvědomit, že je dosahován malým počtem podniků zaměstnávajících malý počet lidí. Maďarsko se stalo dvouvrstevným hospodářstvím, při němž převážná část obyvatelstva podle svého názoru uvízla u dna. Hlavní část pracovních sil pracuje v menších domácích podnicích, které bojují o svou existenci. Naproti tomu zahraniční investoři sice přinášejí pracovní příležitosti a peníze, nepřinášejí ovšem vysoko kvalifikovaná zaměstnání. Pokud se v tomto ohledu něco nepodnikne, mohlo by se Maďarsko stát evropským "Mexikem" dodávajícím jen málo víc než lacinou práci. Je absolutně nutné, aby domácí výrobci se integrovali do dodavatelské sítě velkých zahraničních podniků. Ty totiž dovážejí do Maďarska hotové díly, kde je lacině smontují a zase vyvezou, což zvyšuje export, nic víc. Zahraniční společnosti teď zaměstnávají 20% pracovních sil, obstarávají 40% celkového objemu maďarské výroby a 80% exportu. Typickým příkladem je Audi, která dostala velmi výhodné podmínky (m.j. desetileté daňové prázdniny) a plánovala výrobu 12000 kusů nového typu motoru, tento rok však se už očekává výroba cca 1 milionu kusů při počtu zaměstnanců 2400. Jeden motor přijde o 100 DM levněji než v Německu, proto Maďarsko vyrábí teď 90% celkové produkce motorů Audi. Do Maďarska ovšem nebyla přesunuta žádná seriosní projekční či vývojová práce na nových motorech, ta zůstává výhradně v Německu. Audi využívá minimálně domácích dodavatelů, díly se dovážejí z Německa, smontují se v Maďarsku a vracejí se jako motory zpět do Německa. Osazenstvo závodu včetně managementu je většinou maďarské, ale na rozhodujících místech jsou Němci. Audi je dobrá pro Maďarsko, ale nelze budovat celou ekonomiku kolem

takových společností. Lepší případ je známý výrobce žárovek Tungstram, který převzala americká General Electric. Ta převzala místní výzkumné a vývojové oddělení (s novými šéfy i částečně novými výzkumníky) a odebírá většinou od místních subdodavatelů, s kterými úzce spolupracuje. Tungstram potřeboval hlavně peníze a komerční management - už za komunistického režimu exportoval 80% své produkce do západní Evropy.

Nedaleko továrny Audi stojí velká strojírenská továrna Rába, která na rozdíl od Audi nedávno začala odebírat od domácích dodavatelů několik součástí, které nemohla vyrábět sama. Moc si nelámala hlavu s kvalitou - jednoduše zadala práci komukoliv, kdo k tomu měl vhodné strojní vybavení. Rozdíl mezi Audi a Rábou je tak ohromný, že je těžké si představit, že by mohl být jednou překlenut. Rába je jednou z továren, které byly považovány za příliš důležité, než aby mohly být prodány do cizích rukou. Roku 1992 vláda rozhodla pomoci 14 živořícím mamutům zaměstnávajícím 83000 lidí. Vynaložila na jejich záchranu 1,7 mld \$ (= cca 56mld Kč), ale 5 z nich přišlo na mizinu, 3 byly nakonec stejně prodány zahraničním investorům a jen 2 se vzpamatovaly na tolik, že jejich akcie se prodávají na burse. Dva, Rába a výrobce autobusu Ikarus, zůstaly až do minulého roku ve státních rukou jako "vlajkonoši" maďarského průmyslu, teď ovšem přešly do soukromých rukou. Rábu vlastní skupina zahrnující i management, který si na svůj podíl vypůjčil od banky. Zatím není jasné, co bude dál. Ačkoliv Rába dosáhla úspěchu ve výrobě náprav (třetina US trhu), pokouší se nové vedení udržet se i na trhu nákladních aut a motorů, což autoři studie považují za důkaz, že domácí průmysl je stále obchodně naivní. Ikarus, který vyvážel svou produkci do socialistických zemí, se prakticky zhroutil po kolapsu SSSR a byl posléze prodán konsorciu vedenému maďarským podnikatelem Szelesem s účastí tajemné ruské skupiny, které zaplatilo za kontrolní podíl celých 10 milionů forintů (= \$ 48000), při čemž převzalo dluhů za 19mld forintů. V současné době továrna pracuje na 25% a poněkud optimisticky doufá, že se vzpamatoje s oživením ruské poptávky. Vláda jí ovšem podporuje, jmenovité garancemi pro financování prodeje v Rusku. Autoři studie by rádi považovali podporu těchto továren za výjimky, ale zdá se, že je to spíš pravidlo. Maďarské podniky neprodané cizím investorům jsou udržovány při životě a jejich zaostávání za jejich zahraničními konkurenty roste.

Jak je vidět, ledacos z toho, co bylo řečeno o Maďarsku, známe z domova. Na př. Volkswagen sice podle autorů používá 60% v ČR vyrobených dílů, tento údaj se však vztahuje na produkci 1997, kdy nosným výrobkem byla v

podstatě domácí Felicia. Hlavním produktem Škody se ovšem stává Octavia, na kterou se dováží 2/3 dílů (Slovo 5.12.97). Důvodem pro to může být politika koncernu Volkswagen-Audi – proč by se měli chovat u nás jinak než v Maďarsku – nebo to může být způsobeno neschopností českých subdodávatelů dodat potřebné díly v náležitě kvalitě. Můj dojem je, že ČR by na tom musela být mnohem lépe vzhledem k velmi solidním průmyslovým tradicím, kdyby ovšem nebylo katastrofální polistopadové politiky. Jak shora uvedeno, není momentálně v ČR nikdo, kdo by navrhl důvěryhodnou visí, hlavně proto, že řešení je mimo dosah ekonomů, kteří si nicméně udržují rozhodovací monopol. Je zde ovšem jedna nepříjemná okolnost. Maďaři už mají za sebou restriktivní zásahy do tzv. sociálního státu, které teprve ČR čekají, i když já osobně jsem přesvědčen, že ty sociální vymoženosti jmenovitě ve zdravotnictví vůbec nebyly přemrštěné. Ty hlavní a skutečné byly totiž právo krást, flákat se a lajdácky pracovat a privilegium KSČ ruinovat republiku bez jakéhokoliv postihu, což bohužel pokračovalo i po roce 1989. Problémy se zdravotnictvím a pensemi mohou vyvolat hlubokou společenskou krizi, která může ochromit celé národní hospodářství. Takže je asi správný obecně rozšířený názor, že česká transformace skončí až za několik generací, což ovšem neříká nic o jejím výsledku. Mexiko nebo Evropa?

VÝSLEDEK PŘEDVOLEBNÍ ANKETY SPOLKU U 34 RESPONDENTŮ

OTÁZKA ANKETY	ANO	NE	NEVÍM	POZNÁMKA		
1. Měli by Češi mít možnost (právo) volit v zahraničí?	27	5	2	0		
2. V případě možnosti volil byste?	23	5	4	2x nemá čs.přisl.		
3. Jste dostatečně informován o čs.politických stranách?	20	11	3			
5. Máte radu pro čs. politiky?	25	9	0	viz text		
OTÁZKA ANKETY	PRAV.	STŘED	SOCDEM	LEVICE	ZEL	NEVÍM
4. Kterou stranu byste volil?	9	12	4	1	2	6

K otázce č.5: 25 dotázaných mělo různé rady pro čs.politiky, většinou mluvit pravdu a nekrást. Pouze jeden by si přál pravý opak, nevracet ukradený majetek a zastavit všechna řízení proti provinilým členům KSČ. Jeho je též ojedinelý hlas levici. Rozdělení stran bylo zřejmě poněkud zavádějící. Za předpokladu, že 9 hlasujících pro pravici nemělo na mysli sládkovce, lze doprava orientovaným stranám přiříst 21 hlasů ankety.

NA PRAHU 21. STOLETÍ

ZAMYŠLENÍ NAD MINULOSTÍ A BUDOUCNOSTÍ

JIŘÍ DIAMANT

Autorský souhrn přednášky na Valné hromadě Spolku

Subjektivně je toto století snad nejdelší v lidských dějinách, neboť převratné technické objevy a sociální zvraty neobyčejnou měrou urychlily tok událostí a informací. V jistém smyslu můžeme o tomto století hovořit jako o století revolucí, t.j. zrychleného běhu událostí, často ve formě fetězových reakcí, jež v převážné většině nejsou zvladatelné.

Ohlížíme-li se nazpět na takřka uplynulé 20. století, vidíme především obrovský technický a vědecký rozvoj, který přinesl člověku jednak pohodlí a zlepšené životní podmínky, jednak zvýšenou duševní a tělesnou zátěž (stress), závislost a oběti na lidských životech.

Politická mapa světa se v tomto století podstatně změnila. Po první a zejména po druhé světové válce vznikly desítky nových států zejména v Evropě, v Asii a v Africe. Vzdálenosti mezi různými místy na zeměkouli se podstatně zmenšily, lidé začali masově cestovat a seznamovat se s odlehlými kraji, lidmi, jejich kulturou a zvyklostmi. Turistika měla příznivý vliv na vývoj mnoha států, zlepšila životní úroveň a rozhled milionů osob, přinesla však také nová ohrožení, násilnosti a ničení přírody a kulturních statků. Komunikace mezi lidmi se stala každým rokem intenzivnější díky nejnovějším technickým vynálezům. Po technické a chemické revoluci nastalo období revoluce informační a komunikační.

Ve společenském životě se objevila zvýšená nedůvěra až paranoidita v souvislosti se vzrůstajícím počtem podvodů, machinací a zločinů. Neustálé společenské proměny otřásly trvalými morálními hodnotami a trvalými vztahy mezi lidmi. Narostl počet rozvodů, zvýšil se počet soudů, porušení smluv, dohod či slibů. Zájem mnohých se zúžil na vlastní osobu, případně na úzký okruh příbuzných a přátel.

V tomto století se však objevily také společenské procesy, jež lze hodnotit pozitivně: zvýšila se společenská kontrola, vzrostl význam veřejného mínění a zesílila aktivita občanů, společenských skupin či států, zaměřená k udržení míru, řešení lokálních konfliktů dohodou a k zmenšení počtu projevů agrese a protisociálních činů.

Ocitáme se na konci dynamického dvacátého století a s napětím sledujeme odměňování času, který nám zbyvá do počátku dalšího století, třetího tisíciletí našeho letopočtu. Tato situace má v sobě něco magického a přemnozí mají různé předtuchy, obavy či očekávání. U některých se objevily také příznaky "fin du siecle", jako je chronická únava, deprese, apathie, pocit prázdnoty, bezvýchodnosti a beznaděje. Narůstá počet sebevražd a sebevražedných úvah. Na druhé straně se ke konci století objevují stále častější snahy o integraci států ve větší ekonomické či politické celky, o dosažení mezinárodních dohod a o řešení konfliktu mírovými prostředky.

Co lze tedy očekávat od 21. století? Kam směřuje vývoj lidstva? Futurologie je mladá věda, jež se snaží nalézt odpověď na otázky, jež tížily mnohé od nepaměti. Vycházíme-li z toho, co jsme pověděli o tomto století, můžeme očekávat, že dosavadní fetězové reakce budou nadále pokračovat a že snahou lidí bude i nadále je usměrňovat, případně udržet v přípustných mezích. Kromě vědeckých objevů je

zde třeba dospět k všeobecně platným dohodám (consensus) a dodržovat je. Je nutno hledat všeobecně přijatelné principy morálky v době, kdy mnozí odmítají desatero přikázání, je třeba vštepovat lidem principy humanity s úctou k bližnímu a potřebou pomoci mu v nouzi. Budoucnost lidstva je na vážkách: vývoj vědy a techniky nás vehnal do situace, kdy ztrácíme přehled a vládu nad jevy, jež jsme dříve ovládali. Stáváme se nástroji počítačů, robotů, nařízení a směrnic. Stáváme se anonymní součástí dehumanisované společnosti. Je nutno nalézt východisko, stanovit meze přípustnosti a vychovat lidi k tomu, aby je přijali.

Uplynulé století zřetelně ukázalo škodlivost různých ideologií, náhražek za vědecké poznání, víru a náboženství, jež se staly omamnou drogou pro široké masy lidí a mnohdy podnětem pro extrémní projevy agrese a nenávisti. Při četbě denního tisku se neubráníme dojmu, že fašistická i komunistická ideologie dosud uplatňují svůj vliv v mnoha zemích. Posílení vlivu humanistické filosofie a snaha o integraci různých náboženství mohou pomoci trvale oslabit vliv různých fundamentalismů, předsudků a ideologií, jež zavinily ve 20. století smrt sta milionů nevinných lidí.

Na prahu 21. století je třeba se znovu zamyslet nad vztahy mezi muži a ženami, nad jejich smyslem biologickým a duchovním, nad účelným rozdělením rolí, nad posláním rodiny a nad optimální výchovou dětí. Honba za penězi a za ziskem, hromadění majetku a konsumní nenasycenost často vedou k pracovnímu a sociálnímu přetížení a vytvořily tak špatné podmínky pro výchovu nových generací, jež často vedly k vývojovým poruchám, přetrvávající nezralosti osobnosti, citovému otupení, neodpovědnému jednání, ke zvýšené agresivitě a závislosti na drogách. Život mnohých se stal bezduchou rutinou směřující k rychlému uspokojení biologických a materiálních potřeb skutečných či předstíraných, ke vzrůstu majetku, moci a společenského postavení. Vychově dalších generací bude nutno na přelomu století věnovat mnohem více pozornosti, bude nutno zaměnit nadměrné zdůrazňování sebecitu (ego kultury) za pěstování etických norem a společenských pravidel (superego kultura). Současné teorie a praxe ve vývojové psychologii a v pedagogice však tomuto vývoji nepomáhají.

V 21. století bude nutné podstatně zvýšit péči o člověka, zejména duchovní. Kromě zdravotnictví a výchovy se v tomto směru stane i politika významnou součástí života jedince. Mezinárodní společenství a jeho vykonávací orgány se budou snažit omezit vliv faktorů, jež ohrožují zdraví a udržování života. Mezinárodní kontrola zesílí stejně tak jako snahy o udržení míru a řešení konfliktů dohodou. V současné době jsme svědky tohoto kladného vývoje.

Jakým směrem se bude ubírat vyvoj v 21. století? ? Náš osud exulantů v mnohém naznačuje očekávaný směr vývoje. Řada z nás před mnoha lety opustila svou vlast kvůli odporu proti totalitnímu systému, jenž ve jménu vnucené ideologie potlačoval základní svobody občanů. Po dlouhá desetiletí jsme čekali na znovunastolení demokracie ve staré vlasti, na naši rehabilitaci. Mezitím jsme se stali občany vlasti nové. Bylo nutno přizpůsobit se novým životním podmínkám a přitom se snažit udržet vlastní identitu a předat dětem staré tradice a ideály. V době naší emigrace prodělala Evropa velký vyvoj směrem k politické a ekonomické integraci. Vznikla Evropská unie, jež bude v dohledné době rozšířena o řadu nových států, mimo jiné i o Českou republiku. Bude nutno převychovat občany členských i přistupujících států unie, aby přijali novou realitu a v leccčems změnili své názory a svou mentalitu. Jsme rádi, že jsme se toho dožili a že naše stará vlast, nynější Česká republika, bude za několik let přijata do Evropské unie a do NATO, že má možnost stát se jedním z plnoprávních členů nadnárodní unie vyspělých

států evropských. Vývoj na našem kontinentu zřejmě směřuje k tomu, abychom se stali Evropany a přitom si podrželi vlastní identitu danou zrozením či dlouhodobým životem v jednom či více členských států unie. Vývoj nejen v Evropě bude směřovat k vytváření větších celků, v nichž je menším celkům dána možnost udržovat vlastní tradice, zvyklosti a národní zvláštnosti. Bude to ještě dlouhodobý proces, který má přetvořit občany ve jedince se širokým pojetím lidství, se značnou tolerancí k rozdílům mezi lidmi a ke spolupráci v rámci větších celků.

Pro Českou republiku by tento vývoj mohl být řešením jejích základních problémů, mohl by zajistit její bezpečnost, nezávislost a svobodu, o kterou tolik generací bojovalo. Mohly by takto vzniknout příznivé podmínky pro trvalý rozvoj nejen ekonomický, nýbrž i politický a kulturní. Pro nás exulanty by takto mohla nastat nová fáze životní, o které jsme dříve jen snili : možnost znovuintegrace ve vlastním národě v rámci většího celku, možnost integrace ideálu z mládí s ideály vzniklými v době našeho dlouhodobého soužití s národy v Evropě, které mají za sebou dlouhou demokratickou tradici.

V posledních měsících se bohužel ukázalo, že mnoho lidí v naší staré vlasti se nepoučilo z tragických chyb minulosti a že se znovu ve zvýšené míře objevují neblahé rysy českého národa, jeho problémy malého národa s pocity méněcennosti a velikášství, s předsudky a neschopností rozhodování a přebírání odpovědnosti za následky vlastních činů. Bylo by tragické obětovat novou realitu a možnosti s ní spojené staré ideologii a nereálným ilusím. Nejbližší vývoj ve staré vlasti nám ukáže kterým směrem se bude ubírat na počátku 21. století. Historické příležitosti a možnosti zásadních rozhodnutí se vyskytují v dějinách jen zřídkakdy.

Dějiny lidstva a národů mají svůj hlubší smysl, dějinné procesy nejsou pouhou hříčkou náhody. Dle našeho názoru lze nejhlubší význam dějin člověka na této zeměkouli spatřovat ve snaze vytvořit z něho opravdového člověka, který by směřoval k uskutečnění ideálu lidství. Nové století nás staví před nové naděje, očekávání a úkoly. Bude záležet na každém z nás, zejména na tom, jaká poučení jsme si vzali z událostí ve dvacátém století, zda se naše civilizace nadále udrží tím, že se stane civilizací skutečně lidskou, anebo zda zanikne tak jak se to stalo mnoha civilizacím před námi.

Jestliže si rádi poslechnete českou písničku

a případně si i rádi popovídáte s krajany,

pak navštivte hudební bar

THE MUSIC BOX

1500 CD české i zahraniční hudby při Becherovce

každý den mimo pondělí od 21 do 03 hod., v sobotu do 04 hod.

Paardenstr. 9.

1017 CX AMSTERDAM

(Postranní ulice z Rembrandtsplein, naproti ABN-AMRO, poblíž zastávky tramvaje)

ROMSKÁ OTÁZKA A VSTUP ČR DO EVROPSKÉ UNIE

EVA HOROVÁ

Z dobře informovaných nezávislých pramenů v Čechách i v Nizozemsku vím, že při té nedávné "zkoušce", kterou musely podstoupit všechny země, ucházející se o členství v Evropské Unii, Česká republika obstála jen tak tak. Z hlediska západoevropských (a amerických) posuzovatelů si vede velmi špatně ve dvou oblastech: v oblasti zlepšování, modernizace a demokratického obsahu legislativy a v oblasti řešení složitého problému spolužití s Romským obyvatelstvem. Z hlediska legislativy republika pokulhává především v zavádění zákonných předpisů do praxe a v dohledu na jejich dodržování. Tento problém se dotýká práce úřednických orgánů, soudů atd. a jejich vztahu k občanům, částečné řešení je asi v postupném vyškolení nových pracovníků, nezatížených zkušeností minulých padesáti let.

Problém přístupu k menšinám obecně a občanům Romské národnosti zvláště je složitější. Na první pohled by člověk řekl, že oni tam na Západě nevědí, o čem mluví, ať jdou na chvíli bydlet do Chánova nebo kamkoliv, kde je Romů hodně. Mohlo by jim být vyčítáno pokrytecké chování, zvláště po čerstvé zkušenosti se znovuzavedením vizové povinnosti pro české občany (čti Romy) pro vstup do Kanady. A nakonec by se dalo říci, že ani Západ si se svými menšinami ještě neporadil, viz stoupající podporu extrémních pravicových (neonacistických) stran. Ovšem pravda je, že aspoň v Nizozemsku problémy s menšinami nikdo neschovává, otevřeně se o nich mluví a společnost se snaží, pravda, zatím ne příliš úspěšně, aspoň něco dělat. Víme, že populace velkých holandských měst se určitě z jedné čtvrtiny sestává s občanů jiných národností, než je holandská: Turci, Marokánci, lidé ze Surinámy, Indonesie, Sudánu, a já nevím odkud ještě. Mezi těmito menšinami je vysoké procento nezaměstnanosti a kriminality. Protože je mezi nimi více lidí s neúplným vzděláním, a navíc neumí dobře holandsky. Tato města dostávají od státu zvláštní příspěvek na to, aby vytvořila a prováděla programy, které by měly vést k postupné integraci těchto menšin. Vychází se při tom z principu, že si mohou zachovat svou národní a náboženskou identitu; vznikají tedy mešity pro moslimské obyvatelstvo, zvláštní školy atd. Nově příchozí cizinci, kteří se ucházejí o nizozemské občanství, jsou od nedávna povinni navštěvovat kurzy holandštiny a jakési občanské nauky. Velký kus práce dělají různé nevládní organizace, které jsou dotované státem a často i sponsorované nejrůznějšími fondy.

Zvláštní kapitolu v Nizozemsku tvoří takzvaní "*woonwagbewoners*" - obyvatelé maringotek. Jejich historie je velmi podobná historii cikánů v Evropě, i když etnicky mezi nimi mnoho Romů nebo Sintů není, jsou to Holanďané jako všichni ostatní. Jsou srovnatelní s irskými "*travellers*". Vznikli někdy v minulém století ze skupiny velmi chudých Holanďanů (a též etnických Cikánů), kteří kočovali po Nízkých Zemích a po celé Evropě ve voze, taženém koníkem, brousili nože, opravovali nádobí atd. Nikdy nechtěli žít ve zděných domech a vůbec ve společnosti "*burgers*" jak říkají - to jest nás, "civilizovaných a přizpůsobených". Děti do školy posílají neradi, mají svůj vlastní systém hodnot, z nichž nejdůležitější je velmi silný vztah k rodině, či lépe řečeno ke "klanu". Všechny vlády se během uplynulých více než sta let snažily je nějakým způsobem "integrovat"; od zákazů kočování, přes věznění pro potulku a polní pych, až po (za doby německé okupace) vyhlazovací tábory. V posledních třiceti letech byly vyzkoušeny nejrůznější přístupy, od povolení kočování, ale příkazu stání jen na k tomu určených místech a na předem určenou maximální dobu, až po permanentní maringotkové tábory, které zase jednou mohou být velké, pak zase je třeba je rozdělit. My, kteří v Nizozemsku žijeme již delší dobu, víme, že tento problém stále ještě není vyřešený. Velmi rychle se z tisku dozvíme o plánech některé obce zřídit nový tábor, nebo rozšířit stávající, protože okamžitě začnou protestovat všichni kolembydličí. Klesá totiž hodnota jejich nemovitosti, protože kdo by chtěl bydlet vedle takového tábora!

Přesto všechno jsem přesvědčena, že se to v Holandsku pomaličku lepší. Vláda, provincie i obce se snaží občany nejrůznějšími způsoby informovat a s obyvateli maringotkových táborů či s různými národnostními menšinami nějakým způsobem komunikovat. Především se vede průběžná, celkem úspěšná protirasistická kampaň, na všech

úrovních společenského života. Od mateřských školek až po vnitřní personální politiku vysokých úřadů. Myslím, že by se v Holandsku nemohlo stát, aby skupina skinheadů ukamenovala malého chlapce tmavé pleti bez toho, aby se zvedla obrovská vlna rozhořčení a odporu. Aspoň tyto hrozné, viditelné projevy primitivního rasismu se podařilo vymýt. A právě na ně, a hlavně na vlašnou odezvu české společnosti jako celku a úřadů specificky, se soustřeďuje kritika Evropské Unie.

Provincie Jižní Holandsko spolupracuje již od roku 1990 s severočeským hnědouhelným regionem. Proběhlo a probíhá celá řada společných projektů, především v oblasti životního prostředí, ale i projekty zaměřené na školství, strukturu veřejné správy, nebo ekologickou výchovu. Setkávají se přitom politici, úředníci, i prostí občané. Mí holandští kolegové a ostatní, kteří se v rámci této spolupráce často dostanou do severních Čech, jsou poznámkami a chováním svých českých protějšků často šokováni. Romská problematika se proto dostala na program spolupráce na rok 1997/1998, a to již dávno před masálním pohybem českých Romů do Kanady a Velké Británie.

Několik úspěšných projektů proběhlo nebo probíhá také v rámci partnerských styků mezi městy v České republice a v Nizozemsku. V jednom z minulých čísel NL jsme uveřejnili zprávu z konference, kterou na toto téma uspořádal Svaz nizozemských měst (VNG).

Výsledky té konference byly vydány ve formě sborníku. První výtisk sborníku byl slavnostně předán předsedou Zemského kroužku (Landenkring) Česká republika a Slovensko, starostou města Hoorn (partner = Příbram) panem Janssenem předsedovi VNG v září l.r. Byl k tomu vybrán závěrečný den zajímavé malé výstavy. Místo: Akademie výtvarných umění v Den Haagu (Haagse Kunstakademie). Téma výstavy: výsledky projektu TOLERANCE, realizovaného studentem Akademie v Praze. Tento student, který v rámci svého studia pobýval v roce 1996 půl roku v Praze a dostal se tam do styku s Romskou komunitou, udělal ze svých fotografií několik obrovských plakátů, které opatřil různými "provokujícími" texty a vylepil na exponovaných místech v pražských ulicích. Posléze se k plakátům v pravidelných intervalech vracel a fotografoval jejich metamorfózu: přibývajcí nápisy, vandalizaci. Výstava se pak sestávala z původních plakátů a ze série fotografií, zachycujících někdy dost šokující projevy neskrývaného rasismu. Účelem celého projektu bylo vyprovokovat reakci, rozhýbat stojaté vody, přinutit lidi, aby přestali schovávat hlavu do písku a začali se tímto bolavým problémem zabývat.

Bohužel bylo potřeba jedné dost asi hloupé relace v komerční televizi a následovného exodu části Romské populace z Čech do různých zemí zaslíbených, aby česká vláda aspoň zřídila meziresortní komisi.

Takové komise většinou nic konkrétního nesvedou, ale je to aspoň začátek: přiznání, že je třeba se daným problémem skutečně zabývat.

Starosta Janssen (Hoorn) na výstavě projektu TOLERANCE v Den Haagu, září 1997

A byla to velká česká šou...

Dvořáková odkrývá historické pozadí

Český kuplíř byl zatčen v USA

Druhý z českých kuplířů
byl zadržen ve Spojených státech

České kuplířky zatčeny i ve Francii

• Příběhy plné lásky,

citu a romantiky:

Kouč s nožem na krku žádá trpělivost

Hůlka vyhrožoval,

že dá policistům „přes hubu“

Předvolební namlouvání: *Padla facka
na doktora*

Zeman napadl Pilipa a Macka,
ten chce dát Zemanovi do zubů

PŘEDVOLEBNÍ DEN

Ministr Vladimír Mlynář
si nepotrpí na luxusní pyžama

EKONOMIKA

Spotřeba alkoholu v ČR stoupá ročně o litr
Bytů je málo, přestože je jich dost
Básník a kritik bourá posvátné krávy

UDÁLOSTI

Jarní koulení tlouštíků se konalo opět v Praze

Kulovaná se chce
důstojně rozloučit

Kulové blesky vyděsily důchodkyni

RECEPT

Bernské vuřty

VZNIK ŠVÝCARSKA

**Itálie zavádí přísné normy
pro „pravou pizzu“**

**NESNĚZ BLIŽNÍHO
SVÉHO**

**Kostarčický krokodýl
sežral turistu**

Konce jarní jitrnice

Grafika na Cibulce

Dobytěk v Číně bude
krmen čokoládou.

SPORT

Stoletý muž byl obžalován
ze sexuálního napadení

Dívka nakazila syfilidou
vojenskou jednotku

em

Historie loutkového divadla v Čechách

Loutkové divadlo bylo ve svých počátcích v Čechách stejně jako i jinde v Evropě pouze okrajovou uměleckou záležitostí. Společenské postavení loutkářů bylo nedůstojné, kočovný způsob života je řadil mezi podezřelé existence. Získání koncese bylo obtížné, zákazy a různá omezení produkcí naopak velmi běžné (nejstarší písemné doklady o provozování loutkového divadla na našem území pocházejí ze 17. století a týkají se především povolování a zákazů představení). Na rozdíl od jiných zemí však získalo české loutkové divadlo počátkem národního obrození zcela zvláštní význam - lidoví loutkáři pronikali i do nejdlehlších míst naší země, svými česky hranými produkcemi šířili znalost českého jazyka a jejich hry mnohdy nahrazovaly nedostatek českých novin a knih. Typickým lidovým loutkářem tohoto období je Matěj Kopecký (1775 - 1847), pocházející z rozvětveného komediantského rodu, jehož potomci loutkaři podnes.

V druhé polovině 19. století ztrácí loutkové divadlo svůj význam jako svébytná forma lidového divadla a postupem času se stále více zaměřuje na dětského diváka. Vznikají loutková divadla školní a spolková, vzrůstá obliba divadélek rodinných. Jejich loutky navrhovali pro své děti či pro děti svých přátel i známí výtvarníci - např. Míkoláš Aleš či Karel Svolinský. Po roce 1913 začala u nás také sériová výroba rodinných loutkových divadel i dekorací - nejnámější jsou tzv. Dekorace českých umělců a sériové loutky podle Alšových návrhů či z dílny Jana Krále.

Zájem předních českých umělců o loutkové divadlo byl podnícen mimo jiné i retrospektivní výstavou starých lidových loutek v Národopisném muzeu, kterou uspořádal v roce 1911 prof. Jindřich Veselý, badatel v oboru loutkového divadla a jeho velký propagátor. V letech 1912 a 1913 zve Veselý na pražská pohostinská vystoupení vnučku Matěje Kopeckého Arnoštku Kopeckou a v roce 1912 začíná pod jeho vedením vycházet Český loutkář, první časopis na světě zabývající se loutkovým divadlem.

První světová válka citelně zbrzdila slibný rozběh loutkářské činnosti. Na scéně divadla Feriálních osad však začíná působit mladý Josef Skupa se svými politickými kabarety, v nichž ústřední postavou parodizujících výstupů byla tradiční loutka českých lidových loutkářů - Kašpárek. Při desátém výročí svobodné republiky tomuto „revolučnímu“ Kašpárkovi plzeňské obecnostvo odhalí pamětní desku za to, že „pomáhal bourat Rakousko-Uhersko“. Skupa se ve dvacátých letech stává prvním českým novodobým profesionálním loutkářem a jeho Spejbl a Hurvínek později proslaví české loutkové divadlo i v zahraničí.

Po válce působí v Praze několik moderně pojatých loutkových scén. Na Vinohradech to byla Umělecká výchova, u jejíhož zrodu v roce 1914 stál sochař Ladislav Šaloun (autor Husova pomníku na Staroměstském náměstí) a Karel Štapfr (v té době vedoucí výtvarník v Národním divadle).

V roce 1920 bylo založeno divadlo Říše loutek, které řídil Vojtěch Sucharda, dramaturg, režisér, sochař, loutkoherec, autor figur pražského orloje i souboru loutek tohoto divadla.

České novodobé loutkové divadlo přitahovalo význačné umělce všech profesí. V tom spočívala jeho výjimečnost i světová proslulost, to dalo základ i pozdějším úspěchům českých profesionálních loutkových divadel (např. královéhradeckého DRAKa či libereckého Naivního divadla). Ale kde by byla všechna sláva našeho loutkového divadla či filmu, kdyby nebylo jeho předchůdců - lidí bez domova, kteří pod plachtou komediantského vozu převáželi z vesnice do vesnice své dřevěné umělce.

Čc

PRAŽSKÉ MUZEUM ALFONSE MUCHY

Praha se může od února tohoto roku pochlubit o jednu unikátní muzeální sbírku navíc. Je to sbírka olejomalb, litografií, pastelů, kreseb, návrhů šperků, bankovek, známek secesního malíře Alfonse Muchy. V renovovaném Kaunickém paláci v Panské ulici bylo 12. února otevřeno MUZEUM ALFONSE MUCHY, které ukazuje Muchovo ojedinělé malířské nadání, které bylo často nepřiměřeně hodnoceno či zcela opomíjeno.

Na otevření muzea se podílela společně s firmou Copa Muchova nadace, která vznikla v roce 1992 po smrti Jiřího, syna A. Muchy. Prezidentem nadace se stal John Mucha, vnuk Alfonse Muchy, který žije v Londýně. Mezi patrony této nadace patří i Ivan Lendl, velký sběratel Muchových plakátů.

Všechny vystavené exponáty, pocházející z rodinné sbírky malířova syna Jiřího jsou rozděleny do sedmi sekcí s těmito názvy:

Sekce 1 - Dekorativní panó

V první sekci jsou vystavená panó, na níž je zobrazena krásná žena s jemnou, neagresivní barevností a s bohatou květinovou dekorací. Tento motiv je jedním ze základních motivů Muchovy secesní tvorby.

Sekce 2 - Pařížské plakáty

V druhé sekci lze shlédnout např. zkušební tisky k Muchovu prvnímu plakátu Gismonda, který přinesl umělci v Paříži veliký úspěch. Tento plakát si u Muchy v roce 1894 objednala herečka Sarah Bernhardtová pro roli Gismondy a poté s ním uzavřela šestiletou smlouvu nejen na divadelní plakáty, ale i na výpravu a kostýmy pro inscenace, v nichž hrála hlavní role.

Sekce 3 - Documents décoratifs

Ve třetí sekci jsou ukázky z Muchovy knihy "Documents décoratifs" - "příručky pro výtvarníky", obsahující návrhy šperků, příborů a nádobí, návrhy z kovu, kůže, skla či krajky.

Sekce 4 - České plakáty

Ve čtvrté sekci jsou např. plakáty pro česká divadelní představení.

Sekce 5 - Malby

Pátá sekce představuje Muchovy olejomalby během pobytu v Americe.

Sekce 6 - Kresby a pastely

Šestá sekce ukazuje výběr skic a experimentálních návrhů.

Sekce 7 - Ateliér

V poslední sekci je dobovými fotografiemi přiblížena pařížská atmosféra na rue Val de Grâce, kde měl Mucha svůj ateliér.

Doporučuji všem příznivcům výtvarného umění, osobně považuji secesi za jeden z nejkrásnějších uměleckých stylů, který inspiroval nejen A. Muchu, ale i jiné umělce v Evropě i Americe.

Mucha Museum

D.KANNEGIETER

Kaunický palác

Panská 7, 110 00 Prague 1

Open daily/Geöffnet täglich

Ogni giorno/Ouvert tous les jours

Otevřeno denně

10.00 - 18.00

ONDATRA ZIBETHICUS A HRABĚ SCHWARZENBERG

EVA HOROVÁ

S trochou nadsázky by bylo možné tvrdit, že Komenského následovaly do Nízkých Zemí ondatry, tady v Holandsku zvané *muskusrat*. *Muskus* pochází asi od anglického slova "musk", které se používá pro skupinu silně páchnoucích látek, vylučovaných žlázami různých zvířat. Myslím, že se něco takového používá jako základ do některých voňavek. *Rat* je krysa. Zvíře zvané "muskusrat" nevyvolává tudíž zrovna příjemné asociace. Navíc je v Nizozemsku škodnou zvěří, protože stavbou svých doupat ničí hráze, které pro národ, žijící z velké části pod úrovní hladiny mořské, jsou logicky životně důležité.

Chytání a zabíjení ondater se proto v západní části Nizozemska věnuje hodně pozornosti a peněz. Úřad provincie Jižní Holandsko spolu s vodohospodářskými organizacemi ("waterschapy") v Jižním Holandsku zaměstnávají 70 lidí na plný úvazek, kteří nedělají nic jiného, než že vymýšlí, jak potírat toto zvíře. Nedávno nám na našem úřadě (Directie Water en Milieu - Úřad pro Vodu a Životní prostředí) oddělení *Muskusrattenbestrijding* (Protírání ondater) udělalo naučnou výstavku, s několika živými exempláři v akvariu. Chtěla bych se s vámi podělit o několik fakt, která pro mne byla nová, a která možná budou zajímat i vás.

Ondatra zibethicus pochází se severní Ameriky. Je to hlodavec, žijící částečně ve vodě. Lidový holandský název je *waterkonijn* (vodní králík). Má velmi chutné maso a jeho kožesina je velmi dobré kvality (bizam). Byla tedy velmi žádaným zbožím a pilně se obchodovalo především s kožesinami. Kolem roku 1900 byl ve světovém měřítku zaznamenán obchod s 2 miliony kožesinami, v roce 1914 to bylo již jen v Americe 10 miliónů kožesin.

Pokrokoví čeští (česko-německo-rakouští?) šlechtici viděli tento úspěch a rozhodli se jej přenést do vlasti. Hrabě Schwarzenberg (Krumlov 1888), Cudenhofen (Tábor 1905), Karl hrabě Schwarzenberg (1905) a Colloradomansfeld (Dobříš 1905) nechali z Ameriky přivést živé ondatry a ty v malých počtech postupně nechali vypustit do volné přírody.

Později se takto vzniklá populace rozmnožila ondatrami, uniklými z chovů, založených jistým německým obchodníkem někde v Bavorsku.

Během první a druhé světové války se díky válečným aktivitám ondatry rozšířily ze střední Evropy (Čechy a jižní Německo) až do Holandska. Našly tu ideální podmínky: spoustu měkkých hrází, kde se jim dobře dělají nory, a které mají na jedné straně vodu a na druhé straně pole, kde se najde mnoho dobrého k snědku. Krásně se rozmnožují, bizamové kožichy už tak "nefrčí", ondatří maso lidi nechtějí jíst a tak daňoví poplatníci v Holandsku teď draze platí jejich odchyt a spalování.

Kdyby tohle pan hrabě Schwarzenberg tenkrát věděl!

Několik (číselných) faktů:

- * Hrabě Schwarzenberg přivezl ze své lovecké výpravy na Aljašku pět živých ondater a vysadil je na svém panství v jižních Čechách. Po roce šel na lov a zastřelil v krátké době třicet exemplářů. Že asi nebyl žádný lovecký přeborník vyplývá z faktu, že o deset let později se počet ondater na rozloze o průměru 100 km odhadoval na 2 milióny.
- * V Holandsku byla první ondatra spatřena v roce 1941 u Eindhovenu. Koncem let šedesátých se objevila v Jižním Holandsku.
- * Ondatra vrhá tři- až čtyřikrát za rok průměrně 5-6 mladých.
- * Zvíře je dlouhé přes půl metru a váží 1 - 1 1/2 kg. Kožich je červenohnědý až téměř černý.
- * V roce 1970 byly v Jižním Holandsku odchyceny jen 4 ondatry. V roce 1975 jich bylo asi 200 a v roce 1980 víc než 1.600. Nejvíc jich bylo chyceno v roce 1991: 96.000. V roce 1994 - 69.000.
- * *Každý občan je povinnen podezření na výskyt ondatry oznámit (Rozhodnutí o potírání ondater z roku 1951).*
- * Oficiální "potírači ondater" jsou speciálně vyškolení a mají povolení k používání určitých, jiným občanům zakázaných nástrojů a pomůcek. Mohou se pohybovat po všech pozemcích, i soukromých!
- * Potírání ondater je povinností provincií a vodohospodářských organizací.

DEN HAAG SCULPTUUR 98

SVĚTOVÁ UDÁLOST V HOLANDSKU

LADISLAV MALINSKÝ

Den Haag sice pamatuje několik památných výstav, ale přece jen stál dosud v pozadí za událostmi v Amsterdamu či Rotterdamu. Letos, ke svému jubileu 750 let trvání si dovolil něco, co mu mohou právem závidět města nejen holandská, ale celého světa. Po Paříži a Tokiu hostí kolekci přes čtyřiceti monumentálních soch na bulváru Lange Voorhout, který kdosi kdysi prohlásil za nejkrásnější bulvár Evropy. Asi to bylo v době, kdy se celý topil v jarní zeleni, protkané kouzelnými barvami krokusů. Od 12. května do 14. července lze zde vidět impozantní alej mohutných soch největších mistrů moderního sochařského umění, svezných sem z celého světa. Nevím jakým obnosem se město a četní sponzoři zatížili, ale jen při pohledu na rozměry některých kolosů a při cenách za transport a pojištění moje představy končí. A k tomu ještě menší a více zranitelné objekty jsou vystaveny v přilehlém muzeu Het Paleis. Výstava na Lange Voorhout je otevřena 24 hodin denně, nějaký uzávěr na noc není zde možný, ba naopak po setmění se rozzáří některé objekty vkusně instalovanou iluminací. Uhlídat objekty bude asi také problém, vandalové (nejen) v Den Haagu jsou tvorové aktivní a především vynalézaví. Musím ale uznat, byl jsem na výstavě druhý den po zahájení a ještě žádná socha nebyla sprejována.

Instalace výstavy v přírodě (vstup volný) využívá plně omezeného prostoru bulváru a pokouší se i o jakési chronologické pořadí soch, aby návštěvníkům usnadnila orientaci. Na začátku jsou tedy sochy dnes již klasické trojice francouzského sochařství, Auguste Rodin - Aristide Maillol - Antoine Bourdelle. Z kubistů jsou zde především Jacques Lipschitz a Ossip Zadkine, rovněž z Francie, ale oba ruského původu. Z dalších velikánů si na tomto místě připomeneme jen některé, neb stostránkový celobarevný katalog velkého formátu za překvapivě nízkou cenu 25 guldenů, v řeči holandské, anglické a francouzské je nepostradatelným doplňkem návštěvy a vhodným dárkem pro ty, kteří se sem nedostaví.

Pochopitelně zde nechybí ani abstraktní Arp a Calder a v Holandsku dosti známý Dubuffet. Údobí, kdy pohyb a světlo začalo být součástí objektů reprezentuje zde izraelský Yacov Agam a poněkud stranou instalovaná pohyblivá plastika od Jesus-Rafael Soto v bíločernočervených barvách. Surrealisty čestně reprezentují Max Ernst, Roberto Matta a řada jiných. A konečně léta šedesátá a pozdější zde mají dnes již klasické zástupce, jako jsou švýcarský Jean Tinguely, César a Niki de Saint-Phalle.

Přece jen jsem se neubráníl alespoň velmi ošizenému výčtu autorů a nyní již jen několik subjektivních poznámek. Výstavě vévodí dva poutače gigantických rozměrů šestimetrové výšky. Je to Fernand Léger a jeho Pochodující květ, jeden ze série mnohých z jeho šťastného tvůrčího údobí, a polyesterová Nana od Niki de Saint-Phalle, též jedna ze série mnohých, roztroušených po celém světě. Je pravděpodobné, že právě tyto objekty budou předmětem kontroverzních úvah a úsudků kolemjdoucích, najdou své obdivovatele i naopak. Mohutná, přes šest metrů vysoká a pestře pomalovaná polyesterová Nana je nejčastěji fotografovaným objektem, přes svou na první pohled disproporcionální otylost. Víme-li však, kolik podobných obrovitých objektů od Niki Saint-Phalle je po celém světě vytouženým cílem především dětí, pochopíme zde při delším pozorování proč je tomu tak. Tato tlustá Nana se zcela lehce a s osobitou grácií téměř vznáší ve vzduchu nebývale ladným pohybem. Na světě jsou celé parky podobných soch této autorky, v nichž se naskýtá dětem bezstarostný ráj, kterému jejich fantazie dává přednost před kýčovými atrakcemi lunaparků a jim podobných. A Pochodující květ Ferdinanda Légera, přibližně stejně mohutný a

stejně barevný, imponuje podobně vyjádřeným pohybem něčeho, u čeho pohyb nepředpokládáme. A podobné úvahy probíhají v myslích návštěvníků téměř u všech zde vystavených objektů.

Nejsilnější dojem, který jsem si odnášel z této kouzelné výstavy, není právě potěšitelný. Více než kdekoli jinde si zde člověk uvědomí, jak jsme zhyzdili svět všemi těmi hustě roztroušenými tabulemi s různými šipkami, směrůvkami, výzvami, oznámeními, varováními a především zákazy všeho možného. A člověka zde napadá otázka, zda by to snad přecejen nešlo omezit na nejnútnejší minimum a řídit se místo těmi rušícími cedulemi zdravým rozumem.

Nebo je už pozdě ?

▲ Marino Marini
Jezdec, 1958

▼ Pablo Gargallo
Prorok, 1933

KDO BYLA SARAH BERNHARDTOVÁ ?

Podle zahraničních pramenů sestavila

DAGMAR KANNEGIETER

Nazývali ji božská, jedinečná, největší z hereček. Více než půl století okouzlovala diváky v Evropě, Americe i v Austrálii. O božské Sarah Bernhartové kolovaly nesčetné legendy i klepy. "Jsem žena, o které se nejvíce lže," prohlásila jednou. Dne 6. března 1914 - když jí bylo sedmdesát let - dostala nejvyšší francouzské vyznamenání - byla jmenována rytířem Čestné legie.

O osudu této královny jeviště rozhodla jediná návštěva divadla - Comédie Francaise. Narodila se v Paříži roku 1844 jako nemanželská dcera Holanďanky Judity van Hardové. Otec zmizel do neznáma a Judita se stala vydržovanou ženou. Nazvala se madame Bernhardtová. Dítě dala na vychování na venkov, pak do penzionátu a posléze do katolického kláštera. Když bylo Sarah patnáct let, chtěla se stát jeptiškou. Matka a její známí se jí vysmáli. A tu ztropila takovou scénu, že matčin přítel prohlásil: "To děvče je rozená herečka. Měla by jít na konzervatoř." "Herečka? Nikdy!" vykřikla Sarah, protože v klášteře ji učili, že herectví je špatnost. "Rodinná rada" ji tedy vzala do Comédie Francaise. A Sarah, která nikdy v divadle ještě nebyla, prožívala osudy hrdinů tak, že hlasitě plakala. Marně ji obecenstvo napomínalo. Matka měla zlost, jeden ze známých z obavy před ostudou raději odešel z lóže. Konejšil ji jedině Alexander Dumas, který jí při loučení řekl: "Dobrou noc, hvězdičko!"

Sarah složila zkoušky, dostala se na konzervatoř a pilně se učila. Potom se stala členkou souboru Comédie Francaise. Při prvním vystoupení dostala však takovou trému, že koktala. Nedařilo se jí ani v dalších hrách. Navíc dala políček primadoně, která odstrčila její devítiletou sestřičku tak, že si zranila čelo o sloup. Sarah musela z divadla odejít, protože odmítla veřejně se primadoně omluvit.

Ředitelé ostatních divadel s ní nechtěli uzavřít smlouvu. Konečně se uchytila v bulvárním divadle, ale opět se jí nedařilo. Teprve v roce 1868 se prosadila v divadle Odéon v dramatu svého starého přítele Alexandra Dumase - Kean. Stala se jednou z nejoblíbenějších hereček Odéonu. Největší úspěch získala v Hugově dramatu Ruy Blas v úloze královny. Tehdy jí vedení první pařížské divadelní scény - Comédie Francaise - požádalo, aby se stala jeho členkou. Hrála zde sedm let.

V roce 1894 byl Alfons Mucha požádán, aby vytvořil plakát pro novou hru Sarah Bernhardtové - Gismonda. Tento plakát přinesl autorovi okamžitý úspěch. Mucha spolupracoval s Bernhardtovou celých šest let až do jejího odjezdu do Ameriky. Z té doby vznikla řada plakátů pro divadlo, kde Sarah Bernhardtová hrála (Dáma s kaméliemi, 1896; Lorenzaccio, 1896; Samaritánka, 1897; Médea, 1898 ad.).

V roce 1879 podnikla Sarah první zahraniční turné do Anglie. Úspěch byl takový, že jí byla nabídnuta šestiměsíční cesta po Spojených státech amerických, kam poprvé odjela v říjnu 1880

se svou divadelní skupinou. V New Yorku měla takové ovace, že opona se zvedla 27krát. Novináři psali o každém hnutí božské tragédie. Kdeco bylo pojmenováno jejím jménem - od voňavek až po cukroví.

Takřka celý svůj život věnovala divadlu, s energií jí vlastní. Když jí bylo v roce 1909 šedesát pět let, hrála Janu z Arku. Dovedla divákům vnuknout představu, že je jí devatenáct jako Janě.

V roce 1914 se zranila na koleně tak, že jí musela být pravá noha amputována. Když se zotavila, hrála pro vojáky v bitevních liniích, necelý kilometr před Verdunem. O dva roky později prodělala operaci ledviny a po zotavení hrála zase dál. Někdo řekl, že pro Pařížany byla Sarah právě tak věčná jako chrám Nôtre Dame. V první jarní den v roce 1923 se musela opět vrátit na lůžko. "Čeká nás krásné jaro se spoustou květin," řekla. Už se ho nedožila.

VÍTE ŽE ... ?

- ****časopis ANWB Kapioen svou anketou varoval turisty před nebezpečím kriminality v Česku, ale vyzdvihl dosud nízké ceny. Nejvíce stížností bylo na nedostatek a úroveň kempingových táborů a na neochotu českých občanů ve styku s turisty. V závěrečném celkovém hodnocení osmnácti turisticky zajímavých států skončila ČR na předposledním místě, před Slovenskem. První tři místa obsadilo Norsko, Švédsko Irsko.
- ****u příležitosti 350 let od uzavření tzv. Münsterského míru (1648 - 1998) uspořádal spolek Kerkelijke Gemeenteopbouw Oost-Europa ve dnech 15. a 16. května cílovou jízdu na kolech do Munsteru, kde účastníky očekával bohatý doplňkový program. Jmenovaný spolek vyvíjí širokou aktivitu, pro zájemce uvádíme adresu sekretariátu: Bakelgeertstr. 44, 5831 CV Boxmeer, telefon 0485-576453 nebo 572202.
- ****přátelé z Harderwijk věnovali svému družebnímu městu Znojmu deset tisíc guldenů ve prospěch opuštěných zvířat a Ústav pro zahraniční styky pět tisíc guldenů pro útulek opuštěných psů.
- ****největší turistickou atrakcí Jindřichova Hradce, proslulý Betlém mistra punčocháře (!) Tomáše Krázy (1838-1918) navštívilo v loňské sezóně asi 70.000 lidí. Kráza pracoval na pohyblivých jesličkách plných šedesát let, jeho dřvo je 17 metrů dlouhé, dva metry vysoké i široké, a sestává ze 14.000 součástí. Letos, v jubilejním roce, se očekává návštěvnost ještě větší.
- ****jste třeba bohatší než si myslíte? Máte-li doma československý pětihaléf z roku 1924 (zinek/měď) zaplatí vám za něj sběratel až 100.000 Kč a za pětikorunu z roku 1937 (nikl) 40.000 Kč. Obnos 35.000 můžete dostat za pětikorunu z roku 1951 (hliník), a stejně i za pětadvacetník z roku 1932. Pouhých 18.000 Kč může vynést stříbrná desetikoruna z roku 1933 a mince stejné hodnoty z roku 1993 pouze 8.000 Kč. Za zmínku ještě stojí korunová mince z roku 1947 (hliník) za 5.000 Kč a jeden až dva tisíce může přinést tříhaléf 1962 (hliník), dvacetihaléf 1947 (zinek/měď) a poměrně nová pětikoruna 1986 (měď/nikl). Nejmladší atrakcí sběratelů jsou některé desetikoruny z roku 1993, ale zde již jde o vzácné odlišné ražení písma.

SECESE - JUGENDSTIL - ART NOUVEAU

Secese [odvozeno z francouzštiny sécession = odtržení, odštěpení] vytvořila módu a životní styl (v architektuře, nábytku, keramice, grafice, špercích i ve výrobcích ze skla) na konci 19. a začátku 20. století, ať již vystupovala pod jménem Jugendstil, Art Nouveau, Modern Style nebo Style Modernista.

Název secese vznikl zprvu jako označení protestního hnutí moderních umělců, usilujících o netradiční projev, proti konzervativcům, kteří zastávali v uměleckých spolecích rozhodující místa.

Základem secese je linie, klikatá prodloužená křivka, kterou lze najít v každém designu tohoto stylu. Secesní styl našel své nejdokonalejší vyjádření v grafickém umění. Secese odmítala uspořádané linie a pravé úhly a dávala přednost přirozenějšímu pohybu. Ať se tyto linie používaly v realistických zobrazeních přirozených forem nebo jako abstraktní tvary evokující vitalitu organické přírody, důraz byl kladen na dekorativní vzor a také plošnost, tedy plochu, na které se mohl tento zájem o secesní linie rozvinout. Tato zakřivená plynulá linie s sebou přinesla pocit lehkosti, elegance a svobody.

Nejzákladnějším zdrojem secesních umělců byla příroda, především svět rostlin, protože mnoho umělců mělo hluboké znalosti v oboru botaniky. Pro své zakřivené siluety si vybírali květiny, stonky a listy. Přirozeně byly v oblibě lilie, kosatce a orchideje. Pro stejný stylizační a kultivující postup se stávali námětem pro secesního umělce ptáci - vážky, pávi, vlaštovky a ze zvířat např. had či plameňák. Tyto dekorativní možnosti se daly také rozvíjet podle křivek ženského těla, zvláště když se kombinovaly s dlouhými, rozpuštěnými vlasy, které bylo možné uspořádat do fantazijních vln.

Charakteristické zakřivené formy secese se poprvé objevily v Anglii, ale rychle se rozšířily po celé Evropě do velkého množství měst, z nichž každé interpretovalo styl odlišně:

Paříž a Nancy ve Francii, Mnichov, Berlín a Darmstadt v Německu, Brusel v Belgii, Barcelona ve Španělsku, Glasgow v Anglii a Vídeň v Rakousku se staly centry stylu, který v Evropě brzy zobecněl a díky centrům v New Yorku a Chicagu byl tento styl stejně významný i v Americe, kde návrhář a dekorátor Louis Tiffany se stal jedním z nevýznačnějších umělců v oblasti secesního skla. Množství teritoriálních variant vyústilo v určitý zmatek pokud jde o terminologii a zdroje. Název často naznačoval modernost - "ART NOUVEAU" a "MODERN STYLE" ve Francii, "MODERNISMO" ve Španělsku a "MODERNE STILE" v Itálii, nebo jen odkazoval na lokální příslušnost, jako "Belgische Stil" v Německu nebo "Stile Inglese" v Itálii.

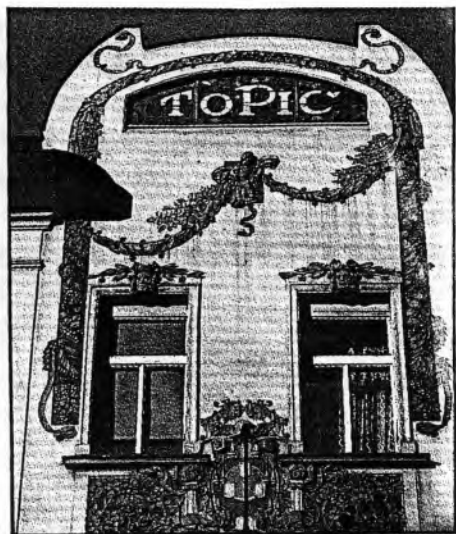
Ale některé dobové termíny pro tento styl osvětlují způsob, kterým byl rozšířen. Samotný termín "Art Nouveau" je odvozen od pařížského obchodu téhož jména, který vedl německý emigrant Samuel Bing, jež deset let obchodoval s japonským uměním, a v roce 1895 znovu otevřel svou prodejnu jako "La Maison de l'Art Nouveau" a začal vystavovat díla současných návrhářů, malířů a sochařů. Tato galerie spojená s obchodem a výstavní síní se stala pařížskou základnou nového stylu a podporovala Binga v tom, aby objednával díla pro obchod a propagoval své umělce v cizině. Bingova pověst secesního impresária postarala, aby mu byl na Světové výstavě v Paříži roku 1900 přidě-

len celý pavilon pro jeho vlastní návrháře. Další italský název pro tento styl "Stile Liberty" byl poklonou londýnskému obchodnímu domu stejného jména, ve kterém se prodávaly designy pokrokových britských řemeslníků.

Hloubku zájmu veřejnosti o nový umělecký styl, a zvláště dekorativní umění, také odráželo obrovské množství nových časopisů a periodik věnovaných secesním trendům. Německá verze "Jugendstil" dokonce odvozovala svůj název od vlivného mnichovského časopisu Jugend a někdy se také nazývala "Studiostil" podle hojně čteného anglického a později amerického časopisu The Studio. V Berlíně to byl časopis Pan a ve Vídni Ver Sacrum. Díky časopisům, výstavám, obchodům a galeriím se secesní styl rychle rozšířil po celé Evropě a Americe a podporoval a stimuloval zájem veřejnosti.

Lit: W.HARDY: A Guide to Art Nouveau Style

D. KANNEGIETER

ZMĚNY V REDAKCI NIZOZEMSKÝCH LISTŮ

Příprava tohoto čísla byla postižena několika nepříznivými okolnostmi. Jednak Eva Horová, která krom své publikační činnosti se s Babčou Malinským podílela na dosti času zabírající konečné úpravě Listů pro tisk, byla většinu posledního půlroku mimo Holandsko (Praha), což pravděpodobně bude stav trvalý. Pro zachování spojení v budoucnu budeme muset pro Evu vymyslet nějakou novou funkci, jako třeba "hostující člen" nebo podobně. Neradi bychom ji ztratili z dohledu, i když její stálé místo v redakci je nebezpečně ohroženo. Též Babča Malinský byl závažnou nemocí po dva měsíce zcela vyřazen z redakční činnosti a zdali se mu podaří ztracený čas dohonit ukáže toto číslo, ale i zde je nutno počítat se zaslouženým snížením aktivity v dohledné době. A konečně Igor Šedo koncem června končí své posláním na ambasádě v Den Haagu a vrací se do Prahy. Tyto dva členy redakce, Evu a Igora bude tedy nutno nahradit. Ze "staré gardy" zůstávají tedy bez úhony pouze vedoucí Líba van Dijk a Mirek Kabelá. Líba van Dijk krom zpráv o činnosti Spolku a příležitostných úvah obstarává pro Listy práci nejdůležitější a nejnevěděčnejší, totiž jejich pravidelnou a dosud neselhávající distribuci platícím předplatitelům a několika institucím. Publikační činnost Mirka mluví sama za sebe.

Ale tak zcela beznadějná situace není. Podařilo se nám do redakční rady nalákat ředitele Českého Centra Ing. Jaroslava Kantůrka, který je ochoten převzít podíl práce Igora Šedy, tj. styk s ambasádou a konsulárním oddělením a ovšem i dokonalé a včasné zpravodajství o stále rostoucí činnosti Českého Centra. A po letní přestávce máme naději přivítat v redakční radě paní Dagmar Kannegieter, čtenářům dobře známou z pravidelných článků a především z aktuálních registrací kulturního dění česko-holandského. Splní-li se tato redakční sestava bude redakční rada opět pětičlenná, kterýžto počet se nám jevil v posledních dvou letech jako ideální.

Ovšem nelze přehlédnout, že i my stárneme, tu 50, tu 60 nebo i 80 let a že bychom rádi měli za sebou nějaký redakční dorost. Zatím máme výhodu, že nemusíme spěchat jak donedávna hrozilo, a že se můžeme odpovědně rozhlížet a neopakovat ukvapené chyby z počátečních dvou let Nizozemských Listů.

Redakční rada

AKCE BOEK VOOR KERST vynesla celkem 301.- guldenů, obnos bude poukázán městské knihovně ve Valašském Meziříčí, která se rovným dílem podělí s knihovnou v Rožnově. Ředitelky obou knihoven mají již pevný program jak peníze utratit. Líba van Dijk

OPRAVA ke článku **WOLKERS V ČEŠTINĚ** v NL č.1/98. Veronika Havlíková se narodila 18.5.1972, nikoli 1962 jak jsem omylem napsala. Též v úvodu mého článku je nutno opravit nejasnou formulaci o její účasti na připravovaném slovníku česko-holandském. Veronika Havlíková není iniciátorkou příprav, ale členkou kolektivu spolupracovníků slovník připravujících. Za obě nepřesnosti se Veronice Havlíkové i čtenářům NL omlouvám.

Líba van Dijk

TZV. ABSOLUTNÍ RÝM Z PROROCTVÍ NĚMÉ PANNY:
Až tady nebude Šedo bude v redakci šedo.

ÚSPĚCHY ČESKÉHO UMĚNÍ VE SVĚTĚ Pouze několik poznámek, velmi kusých, ale snad stojí za zmínku. Ve Francii zaznamenali velký úspěch čeští hudebníci, když deník Le Monde zařadil mezi klasická alba roku 1997 smyčcové kvartety Leoše Janáčka v nahrání Pražákova kvarteta. České sklo má už svoji zaslouženou tradici, ale přece snad stojí za zmínku expozice Muzea užitého umění v New Yorku, kde v březnu a dubnu tr. byl vystaven soubor osmi monumentálních skulptur předních představitelů moderní sklářské školy, mezi nimi Václav Cígler, Marián Karel, Vladimír Kopecký, Dana Zámečnicková a další. Prominentní Hellerova galerie v téže městě s velkým úspěchem vystavovala díla naší sklářské dvojice Stanislav Libenský-Jaroslava Brychtová přibližně ve stejné době a nikoliv poprvé. A konečně České Centrum v nových prostorách na Madison Avenue rovněž v New Yorku zahájilo svůj výstavní program propagací českého skla a architektury, což se zdá být šťastný krok a vděčná volba námětu.

Zpět do Evropy. Koncem března bylo v londýnské aukční síni Sotheby's vydraženo několik obrazů českého kubismu za ceny podstatně vyšší než se očekávalo. Tak kupř. za obraz Emila Filly Žena se psem zaplatil soukromý sběratel přes 52.000 liber, při odhadní ceně 15 až 20 tisíc. Obraz téhož malíře Žena s rybou dosáhl ceny 32.000 liber a obraz Tvrdohlavost z časného období Františka Kupky ceny přes 60.000 liber. Za desetinásobek odhadní ceny byl vydražen obraz Samota od Alfreda Kubina, malíře českého původu, působícího převážně ve Vídni a Mnichově, kde také zemřel. Český kubismus má u Sotheby's velmi dobrou tradici, za loňský rok tam prodali díla českého kubismu za téměř půl milionu liber.

Andy Warhola si Evropa může přivlastnit jen náznakem jeho slovenských rodičů, ale snad není bez zajímavosti, že v polovině května byl u Sotheby's v New Yorku vydražen jeho síťotisk *Oranžová Marilyn* za sedmáct milionů dolarů, proti očekávaným pěti.

Že česká umělecká fotografie je více oceňována v cizině než doma není nic nového (a ani nic ojedinělého). Do 7.června se těšila velkému zájmu v Národním muzeu katalánského umění v Barceloně specializovaná výstava pod názvem *Moderní krása - česká avantgardní fotografie 1918-1948*. A není to pouze František Drtikol, který zde šíří slávu české fotografie, ale byli zde zastoupeni i další reprezentanti, jako třeba Jaromír Funke, Josef Sudek, Karel Teige, Jindřich Štýrský (koláže) a jiní, doma celkem dobře známí. Ale Španělé šli hlouběji, zařadili sem i jména doma celkem neznámá, jako kupř. Eugen Wiškovský, František Povolný, Bohumil Němec, Jaroslav Rossler a další. Anglicko-francouzsko-německý katalog má přes 200 stran a ohlas výstavy ve španělském tisku byl rozhodně mohutnější než v tisku českém. L.M.

ZÁVAZNÉ POKYNY PRO AUTORY: Pokud se chystáte něco pro nás napsat, vystřihněte si následující řádky, budete je potřebovat. Prosíme, aby nám rukopisy byly zasílány pokud možno v jednotné úpravě, hotové pro tisk, tedy: Na formátu A4 po jedné straně bílého papíru, psáno pokud možno počítačem, výjimečně dobrým psacím strojem, s českými typy, tj. s čárkami a háčky. Ručně přepisované háčky odmítáme, v případě krajní nutnosti je nepřidělávejte sami, ponechte to na nás. Na počítači je nejvhodnější velikost písma 12pt (jako tyto řádky), tvar písma libovolný. **Důležité je zachovávání okrajů**, standardní je minimum 2,5cm, **nikdy méně!** Nejdůležitější je **dolní okraj**, raději více, **nikdy méně**. Na první stránce ponechte horní okraj 5cm pro titulky a jméno autora, které prosím napište čitelně **tužkou** na zadní stranu, titulky připseme uniformně sami. Rovněž stránky číslyte **tužkou** na **zadní straně** a nepoužívejte svorek. Je-li možno nepřekládejte. Pro event. reprodukci obrázků jsou nejvhodnější černobílé kresby s ostrými konturami (tzv. pérovky), dobré kontrastní černobílé i barevné fotografie v **originále**, tedy nikoliv xeroxové kopie, jichž další kopie je již nepřijatelné kvality. I při použití obrázků dbejte okrajů. Několik zde popsaných chyb najdete bohužel i v tomto čísle, doufejme naposled. Děkujeme, že nám usnadníte práci.

Redakce

Cintoríny Slovákov v zahraničí

Vážení krajanovia,

dovoľujeme si Vám oznámiť, že pred niekoľkými dňami vyšla tlačou publikácia Cintoríny Slovákov v zahraničí, ktorú vydalo Národné a osvetové centrum Bratislava pre Ministerstvo kultúry SR.

Ministerstvo kultúry SR sa touto publikáciou ako i inými formami spolupráce snaží o udržanie a ďalší rozvoj krajanového života v zahraničí. V rámci svojich kompetencií a v súlade s ich predsavzatiami sa začal v roku 1996 výskum slovenských hrobov a cintorínov v zahraničí, k čomu bol aj vypracovaný osobitný projekt starostlivosti SR o hroby Slovákov v zahraničí. Ako priamy riešiteľ tohto projektu bol určený Dom zahraničných Slovákov. Do ďalšieho riešenia projektu Dom zahraničných Slovákov zainteresoval ďalšie subjekty - príslušné útvary Ministerstva vnútra SR, Ministerstva Obrany SR, Ministerstva zahraničných vecí SR a Matice Slovenskej. V práci expertnej komisie týchto orgánov a inštitúcií boli dané základné smernice a ciele výskumu. Dom zahraničných Slovákov k ďalšiemu riešeniu tejto úlohy vyzval zastupiteľské úrady SR v zahraničí, ako aj početné slovakistické inštitúcie, vedecké ustanovizne, krajanové spolky a organizácie ako aj vytipovaných jednotlivcov, ktorí majú blízko k uvedenej problematike. S odozvou v tejto fáze výskumu sú len čiastočne spokojní. Veria však, že spomínaná publikácia, ktorá je prvým mapovaním tejto problematiky, bude inšpiratívnou aj pre všetky tie oslovené subjekty, ktoré sa zatiaľ z rozličných dôvodov neozvali. Je to náš spoločný dlh všetkým tým generáciám Slovákov, ktorí sa ocitli v rozličných kútoch sveta a tam našli aj svoj posledný odpočinok. Je to zároveň náš dlh aj voči tým vynikajúcim jednotlivcom z radov nášho národa, ktorí aj v cudzom prostredí dokázali nechať svedectvo o sebe a o svojej činnosti, a na ktorých si Slováci spomínajú s pietou a úctou.

Veríme, že túto prvú správu o slovenských cintorínoch v zahraničí budete brať ako podnet k ďalšiemu zhromažďovaniu informácií a podnet k skvalitneniu nášho všeobecného poznania tejto problematiky. Za každú ďalšiu informáciu, ktorú môžete zaslať na nižšie uvedenú adresu, Vám vopred ďakujeme, pretože zachovanie nášho kultúrneho dedičstva je našim spoločným cieľom.

Konzulárne oddelenie ZÚ SR, Parkweg 1, 2585 JG Den Haag

DOM ZAHRANIČNÝCH SLOVÁKOV nabízí předplatné měsíčníku Slovenské zaharaničie. Roční předplatné pro Slovensko 180.- Sk + poštovné 72.- Sk, pro Evropu 180+240 Sk a pro zámorí 180+528 Sk. ADRESA: DZS, Štefánikova 25, P.O.Box 119, 81000 Bratislava, SR. Č.úctu: 1221990655/0200 DDA 64.

MEDZINÁRODNÝ DETSKÝ LETNÝ TÁBOR

Milí rodičia a milé deti !

Členské ústredie MS a Odbor mladých matičiarov pripravili pre Vaše deti vo veku 8 až 14 rokov pri príležitosti Svetového roku Slovákov už 3. ročník letného detského tábora. Spoznávanie nových priateľov z celého Slovenska i zo zahraničia alebo stretnutie so starými kamarátmi z táborov z minulých rokov v Blatnici a Trusalovej pri Martine Vaše deti iste poteší.

Okrem pobytu v jednom z najkrajších kútov našej vlasti ponúkame deťom program s možnosťou každodenného kúpania v bazéne, plavecký kurz, dobrodružstvá, expedície plné napätia, hravé spoznávanie prírody, miestnych tradícií a zaujímavostí Slovenska.

Dúfame, že ako v minulých rokoch aj tentoraz budú Vaše deti odchádzať z matičného tábora spokojné, zdravé a plné krásnych zážitkov.

TERMÍN: 5. 8. - 17. 8. 1998

MIESTO: Sebechleby, rekreačné zariadenie MLADÁ HORA v jednej z najlepších a najslnečnejších oblastí na Slovensku, ležiacej na úpätí Štiavnických vrchov.

UBYTOVANIE: V chatkách s vlastným príslušenstvom, k dispozícií sú spoločenské miestnosti, televízor, video, bazén a športoviská v areáli tábora.

STRAVA: 5 krát denne, zabezpečený pitný režim. Pobyť začína večerou a končí balíčkom na cestu.

PROGRAM:

- Stretnutie s atraktívnymi hosťami.
- Netradičné športy (ringo,...).
- Výlet do Banskej Štiavnice resp. Antola.
- Tvorivé dielne voľnej fantázie – práca s kožou, drevom, maľovanie, modelovanie, origamy a iné.
- Denné a večerné akcie :

- olympiáda	- mini playback show
- varenie nápoja lásky	- diskotéky
- turistika	- zábavno - súťažné večery
- hlavoľamy	- nočná expedícia
- súťaž Sebechlebskí hudci	- skúška odvahy
- špionážne expedície do okolia	- záchranná akcia SOS
- táboráky s gitarou	- ...
- karneval	

CENA: 130 USD (v cene je ubytovane, strava, kvalifikovaní vedúci, doprava z Krupiny do tábora a späť, poistenie, plavecký kurz, zdravotná služba, celodenný výlet, program, ocenenia a darčeky)

Bližšie informácie Vám radi poskytneme na adrese :
Členské ústredie MS
Matica slovenská, Mudroňova 1
036 52 Martin
tel. : 0842 / 340 60, 303 71, 318 61 – p. Eva Hlaváčová

650 let

UNIVERZITY KARLOVY

1348 · 1998

TÝDEN ZAHRANIČNÍCH ČECHŮ

VŠEM ČECHŮM A PŘÁTELŮM ČESKÉHO NÁRODA V ZAHRANICÍ

Vážení přátelé,

k účasti na jubilejních akcích Univerzity Karlovy, které se konají od 17. listopadu 1997 do 7. dubna 1999, jsou zvláště zváni Češi žijící v zahraničí jakož i ti, kdo se hlásí ke svému českému původu. Akademická obec Univerzity Karlovy si váží jejich přínosu v dobách nesvobody a jejich pocitu souznělosti s domovem a proto, ve spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí ČR, uspořádá ve dnech 28. června - 4. července 1998

TÝDEN ZAHRANIČNÍCH ČECHŮ

Přípravou a organizací byl pověřen Mezinárodní koordinační výbor, který úzce spolupracuje s přípravným výborem oslav UK a s odborem kulturních a krajanových vztahů Ministerstva zahraničních věcí České republiky.

Týden zahraničních Čechů se koná pod záštitou ministra zahraničních věcí České republiky a rektora Univerzity Karlovy.

Za mezinárodní koordinační výbor Univerzity Karlovy,

Severin Daum
místopředseda
Mnichov, Německo

Oldřich Černý
předseda
Ženeva, Švýcarsko

Karel Kánský
generální tajemník
Bethesda, MD, USA

Kancelář Týdne zahraničních Čechů bude otevřena
denně od 28.6. do 5.7. od 8,00 do 19,00 hodin v Karolinu
adresa: Univerzita Karlova, Ovocný trh 3, Praha 1

Podrobnosti a program akcí jsme otiskli v minulém čísle

Informace pro členy společnosti, příznivce a sponzory

Milí přátelé,

již tradičně se Vám dostává do rukou *Zpráva o Libri prohibiti*, aktualizovaná v lednu 1998. Ta obsahuje mimo jiné rozpočet na letošní rok a informace o našem hospodaření v loňském roce. Historická část je určena zájemcům o samizdatovou a exilovou literaturu, kteří ještě nemají informace o naší knihovně a také potencionálním sponzorům. Kromě základních údajů o vzniku knihovny a *Společnosti Libri prohibiti* zde najdete informace o jejím fungování, stavu fondů, provozu knihovny, informace o výsledcích v roce 1997 a o letošních cílech knihovny. Pro zájemce je pořízena i anglická verze.

V loňském roce zemřel významný člen naší společnosti spisovatel Karel Pecka, vyznamenaný in memoriam v říjnu minulého roku Řádem TGM. Z našich členů tento řád dále získali Rudolf Battěk, Ota Bednářová, Otto Mádr a Radim Palouš. Medailí Za zásluhy byl in memoriam vyznamenan František Váňa. Všem jmenovaným a jejich rodinám ze srdce blahopřejeme.

Společnost má nyní 176 členů a další „neorganizované“ příznivce a spolupracovníky. Počet členů naší společnosti se prakticky nemění. V loňském roce se sice zastavila klesající tendence výše členských příspěvků (v roce 1996 činily už jen necelých 12.000,- Kč), dostali jsme 20.000,- Kč, zaplatilo však jen 18 z našich členů. Jsou to vesměs stálí přispěvatelé, zaslouží si proto naše poděkování jmenovitě: Jan Zvěřina, Milada Chlívová, Stanislava Mazáčová, Ota Rambousek, Jan Šícha, Martin Hybler z Francie, Ota Veverka, Vladimír Hajný, Věra Roubalová, Jindřich Dohnal, Oldřich Černý a manželé Švecovi ze Švýcarska, Milan Otáhal, Jaroslav Švestka z Kanady, Tomáš Papoušek, Michal Holeček a Miroslav Hamr.

Znovu připomínáme, že členské příspěvky nejsou povinné, ale jsou pro nás velmi důležité, neboť z nich můžeme hradit ty výdaje, které nelze financovat z prostředků určených na konkrétní projekty. Naším hlavním letošním sponzorům jsme poděkovali ve zprávě, za finanční podporu bychom chtěli poděkovat ještě Karlu Kašpárkovi z Německa, Ines Köhlerové, Věře Ebels-Dolanové z Holandska, Aleši Ledererovi a Ladislavu Šenkyřkovi.

Naše příjmy a tudíž i výdaje byly v minulém roce nižší, než v letech předcházejících, jednak jsme nedostali některé granty, se kterými jsme počítali, jednak nám Ministerstvo kultury zkrátilo již přidělený finanční příspěvek v rámci úsporných opatření o 50.000,- Kč, a to až v měsíci říjnu. Také jsme zastavili dočasně veškeré větší investice do úprav prostorů knihovny, dokud nebude vyřešen restituční spor o dům, ve kterém sídlíme.

Letos bychom chtěli zahájit několikrát odložený projekt záchrany ohrožených fondů kopírováním a převedením na elektronická média (CD-ROM). Předpokladem je rozšíření a zdokonalení našeho technického vybavení a finanční prostředky pro dva odborné pracovníky, kteří by na projektu pracovali. Projekt jsme zpracovali za pomoci expertů, kteří se touto problematikou zabývají a přihlásili jsme se s ním do konkurzu na Ministerstvu kultury ČR.

Knihovnu a čítárnu Libri prohibiti navštěvují zájemci z mnoha zemí světa, studenti i vědečtí pracovníci několika ústavů. Denně přichází 5 - 10 uživatelů, další konzultace poskytujeme písemně a telefonicky. Ročně děláme kolem 30 000 stran kopií. Na knihovnu, která nemá stále zaměstnance, je to provoz značně rozsáhlý a vyžaduje velké osobní nasazení. Vítáme proto každou podporu a pomoc.

Od roku 1995 existuje ve Švýcarsku „Klub zahraničních přátel Libri prohibiti“, který vznikl z iniciativy dr. Oldřicha Černého a Lubora Jílka. Kontaktní adresa je Lubor Jílek, Fondation Archives Européennes, 2, Rue Jean-Daniel Colladon, 1204 Geneve, Švýcarsko, tel. 22/7057856 nebo 705851 a fax 7057852. Takovou podporu bychom potřebovali i v jiných zemích.

Děkujeme všem našim přátelům, příznivcům, spolupracovníkům i sponzorům, kteří nám dosud pomáhali knihovnu udržet a rozšiřovat. Přejeme Vám všechno dobré, hodně štěstí a úspěchů a doufáme, že nám zachováte přízeň i v letošním roce.

Zdeňka Gruntorádová
Zdeňka Gruntorádová

Jiří Gruntorád
Jiří Gruntorád

LUŠTÍRNA

NIZOZEMSKÝCH LISTŮ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
A	O	S	K	A	R	U	M	O	Č	E	N	Í	P	R	S	K	D	O	J	S	T	E	
B	R	U	M	B	Y	L	I	N	K	A	E	L	E	V	O	V	A	N	A	Z	E	M	
C	S	K	O	K	A	N	I	K	A	R	U	S	S	O	P	L	N	A	J	A	D	A	
D	I	N	T	O	N	A	C	E	L	L	O	Y	D	U	K	O	V	E	S	B	O	N	
E	N	O	R	M	A	N	K	L	O	V	A	T	I	N	O	V	É	N	E	O	N	Y	
F	I	K	T	U	S	O	S	Š	V	I	Z	O	V	I	C	E	N	E	M	R	A	V	
G	E	L	A	S	I	S	T	E	N	T	A	S	T	R	O	N	O	M	N	O	N	E	
H	T	O	T	E	M	Y	O	P	I	A	T	T	E	M	P	E	R	A	E	T	O	S	
I	O	B	R	N	I	T	I	S	E	N	O	N	S	E	N	C	M	E	L	O	U	N	
J	N	A	M	E	L	Ú	K	O	R	A	R	S	E	N	I	K	A	G	E	N	D	A	
K	O	S	A	L	A	C	E	T	K	A	M	U	Ž	S	K	A	R	O	N	D	E	L	
L	L	I	N	E	C	A	S	Y	L	P	A	T	E	L	Y	M	A	N	I	A	C	I	
M	T	A	L	N	E	P	O	L	I	T	B	O	R	N	E	O	D	P	L	O	U	T	
N	C	E	D	I	T	K	O	K	Č	R	O	P	O	K	U	D	O	H	A	V	N	Ý	
O	P	O	S	T	Y	L	K	A	M	O	T	O	T	O	R	E	S	I	L	O	U	N	
P	R	U	S	O	F	I	L	P	A	D	O	L	I	C	A	R	L	P	E	C	K	A	
Q	A	S	T	M	A	M	A	O	R	I	M	I	N	D	A	N	A	O	Z	E	L	I	
R	H	R	O	U	D	A	H	L	I	N	Y	L	E	V	Z	I	V	L	E	L	E	V	
S	A	N	O	S	O	S	O	K	N	A	F	L	R	A	K	E	Š	A	L	O	U	N	
T	T	E	D	E	U	M	M	A	S	R	I	O	D	R	S	K	R	E	N	S	I		
U	I	V	S	Z	Š	R	A	M	O	T	A	A	Z	I	A	T	N	I	N	I	V	E	
V	P	A	T	E	L	A	R	A	F	A	T	S	E	T	T	R	U	T	Ě	R	K	A	
W	Š	K	O	L	O	M	E	T	E	R	E	S	C	I	K	A	D	A	N	O	I	R	
X	P	O	U	E	L	E	K	T	R	A	R	N	Y	K	A	D	I	C	I	S	R	B	
Y	O	N	P	N	A	Č	O	C	H	T	A	N	O	K	R	L	A	P	O	N	S	K	O
Z	L	E	E	I	V	E	R	Y	A	N	I	Ž	L	O	M	N	I	C	E	K	A	L	
a	D	O	N	B	A	N	A	N	A	K	C	I	O	V	A	D	O	J	N	I	C	E	
b	A	N	A	L	L	I	N	Ě	R	A	I	T	N	T	N	R	N	Č	I	M	A	N	

Rozluštění křížovky z minulého čísla

Nová křížovka pro toto číslo pro onemocnění autora odpadá

Z A D N Í   S T R A N A

Z A K Á Z K A

Slovo *zakázka* nemám příliš v lásce, nevím přesně proč, nějak mi nezní. Snad je to i proto, že mi je jeho etiologie poněkud nejasná, zdá se mi i trochu pochybná. Slovo *zakázka* se snaží vyjádřit, že někdo si *přeje*, aby mu někdo jiný něco vytvořil nebo dodal. Zvukem je ale nejbližší podstatnému jménu *zákaz* nebo slovesu *zakázati*, mělo by tedy značit pravý opak, něco co se *zakazuje*, tak jako třeba *zavážka* značí něco, co se zavařuje. Ještě méně se mi líbí slovo *zákazník* ve významu někoho, kdo si přeje, aby mu něco bylo uděláno, prodáno nebo dodáno. Mělo by však spíše znamenat osobu, která si něco *nepřeje*, tedy zakazuje. Podobně jako podvodník podvádí, zedník zdí a na vojně příkazník přikazoval.

Snad jsem si na to slovo *zákaz* a jemu podobná zasedl proto, že nemám rád zakazování jakožto takové a byl bych spokojenější, kdybychom už konečně svoje počínání dovedli řídit zdravým rozumem, aniž by nám někdo musel něco zakazovat, nebo naopak poroučet. A hlavně, aby nám nebylo poroučeno něco co je, nebo naopak zakazováno něco co není proti zdravému rozumu.

Některé zákazy jsou pro lidskou důstojnost ponižující. *Plivati na podlahu zakázáno!* zdůrazněno vykřičníkem. Proto, aby neplival na podlahu nemusí být člověk slušný, stačí být normální, a je-li taková tabulka dosud ve vlacích nebo v hospodě oprávněná, pak lze očekávat v parcích tabulky hlásající, že močení na sochy je zakázáno. Nebo i něco jiného, co nerespektují pouze holubi.

K etiologii slova *zakázka*, kterou jsem si dovilil označit jako mírně pochybnou, nevolejte jazykozpytce. Víím, že jsou schopni dokázat, že slovo *zakázka* vzniklo postupným přetvářením, vypouštěním, přehlasováním, stahováním a měkčením ze slova *objednávka*. Krom toho si nechci jazykozpytce znepřátelit, jsou to lidé učení, vážení a mocní, a již dlouho víím, že kdyby pan profesor Trávníček byl býval chtěl, psali bychom dnes slovo *rovno* s tvrdým Y.

Je mi vždy trochu líto, když ve své mateřštině objevím slovo, které nehezky zní (jsou horší slova než *zakázka*) a ještě k tomu má nepřesný význam. Je to zbytečné, protože (nejen) čeština dovedla tvořit slova, která nejen příjemně zní, ale jsou i svým zvukem charakteristická pro to, co představují, aniž by šlo o umělou zvukomalbu. Třeba při jadrném vyslovení slova *zmo* vidím je koulet se v mozolnaté dlani rolníka, pyšně ukazujícího úrodu. *Zmo* se nemůže matlat. Ale *zmnožením*, tedy při slovu *zrní* už slyším, jak se sype z pytle. Při slovech *osten*, *trn*, *hrot*, *osina* cítím jejich píchání do kůže. Ze slova *horko* cítím teplo, ze slova *led* chlad. Ale nejen v češtině. Německé *Eis* je tak studené, že ani předražením písmene Há se ve slově *heiss* neohřeje, zatím co při zvuku slova

warm mám chuť otevřít okno.

Chtěl jsem ale psát něco jiného, o vztahu *zakázky* ke svobodným povoláním. Výtvarní umělci, skladatelé, herci, reportéři, fotografové, různí poradci a ještě mnoho jiných, bývají příslušníky tak zvaných svobodných povolání, i když jim občas zaklepe na dveře *zakázka*, snažící se jejich volnosti přistříhnout křídla. Velice ctím a obdivuji svobodná povolání a snad proto jsem si namlouval, že to moje je také tak trochu svobodné. Proč? Každý den jiná pracovní náplň, neznámo kdy skončí a často i neznámo kdy začne. Nevím kolik jsem za svého života odstranil apendixů nebo operoval kýl, je to jistě pětimístné číslo, ale mezi těmi operacemi nebyly nikdy dvě úplně stejné. Operace žlučníku je stejně vzrušující poprvé jako po tisícté, o rozmanitosti úrazů nemluvě, každý, malý či velký, přináší sebou svoji nečekanou rozmanitost a překvapení co do místa i času.

Mýlil jsem se. Moje povolání nebylo ani trochu svobodné, pouze rozmanité, a to značně. Sochař může, když se mu zachce, sochat psa, pana souseda, psa pana souseda, nebo prostě třeba kvádr nebo krychli, nebo cokoli. Obdobně na jiných polích skladatel, herec, malíř. Mají tedy tu *svobodu volby* a přídavkem ještě i rozmanitost. Pouze občasná práce na *zakázku* jim onu svobodu omezí. Objedná-li si někdo sochu psa, nelze mu dodat kvádr nebo krychli, ale ten pes může vypadat *rozmanitě*. S trochou sofistiky z toho plyne, že *svobodu* z mého povolání vyřadila *zakázka*, že jsem tedy celý život pracoval na *zakázku*. Snad to někomu bude znít příliš řemeslnicky, ale mně to nevadí. Přišel jsem k tomuto poznání dost pozdě, ale přece.

Horníček upřesňuje definici *zakázky* asi takto: Víme **kdo** objednává, víme **kdy** to chce mít hotové, a víme **jak** to asi chce. Tedy do této definice se se svým povoláním vejdu beze zbytku. **KDO**: U mne objednává nemocný, buď vědomky, jestliže si mne z nějakého důvodu vybral, nebo nevědomky, jestliže se ke mně dostal náhodou, anebo bezvědomky, byl-li v takovém stavu ke mně přivezen. V každém případě, aniž by si to zvlášť uvědomoval, uzavírá se mnou nepsaný kontrakt, tady *zakázku*. Chce, abych ho něčeho zbavil nebo někde mu něco přidal, něco sešil, něco zpevnil, něco srovnal nebo zaoblil. **KDY**: Termín je jednoznačný - co nejdřív, většinou ihned. **JAK**: Ještě jednoznačnější a celkem samozřejmá je odpověď na třetí otázku - co nejlíp, a to zavazuje nejvíce, stejně jako u všech řemesel.

Toto ujasnění přijímám se zpětnou platností a bez rozčarování, a jelikož mám k řemeslům i k řemeslníkům úctu, i s povděkem.

LADISLAV MALINSKÝ

Z A D N Í S T R A N A